



รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย ศึกษาแนวทางเพื่อจัดการป่าชายเลนบ้านเขาจีน
ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

จัดทำโดย

นายสะอาด โต๊ะลาวัน

และ คณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สัญญาเลขที่ RDG51S0009

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย ศึกษาแนวทางเพื่อจัดการป่าชายเลนบ้านเขาจีน

ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ระยะเวลาดำเนินงาน 18 เดือน

ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2551 ถึง วันที่ 30 เดือนกันยายน 2552

จัดทำโดย

นายสะอาด โต๊ะลาวัน

และ คณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	
บทที่ 1 ความเป็นมาของโครงการวิจัย	1
บทที่ 2 ทบทวนทุนเดิม	5
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	12
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	31
บทที่ 5 สรุปผลและเสนอแนะ	51
ภาคผนวก	57

บทคัดย่อ

ชุมชนบ้านเขาเงิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพทั่วไปของชุมชน เป็นชุมชนชนบทที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสตูล ผู้คนอยู่อาศัยกันอย่างเรียบง่าย มีทั้งผู้ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ดั้งเดิมและคนที่มาจากต่างจังหวัด ที่เข้ามาหางานทำเนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองสตูล พื้นที่บางส่วนของชุมชนอยู่ติดกับลำคลองและป่าชายเลน ชาวบ้านส่วนหนึ่งในชุมชนจึงทำอาชีพประมง เช่น วางอวนปลา เก็บหอย ตักปูดำ ประมาณปี พ.ศ. 2517 ได้มีการจัดสัมมนาไม้ในป่าชายเลนขึ้น ในช่วงของการให้สัมมนาทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะไม่มีการปลูกทดแทน ทรัพยากรอื่นๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ก็ลดน้อยลงไปด้วย มีหน้าจั่วเมื่อมีการยกเลิกการให้สัมมนา มีชาวบ้านบางส่วนยังได้ลักลอบตัดไม้โกงกางยาวประมาณ 11 สอก ทรัพยากรที่มีอยู่อันน้อยนิดอยู่แล้วก็ยิ่งเหลือน้อยลงเข้าไปอีก บางชนิดก็สูญพันธุ์ เช่น หอยหวาน หอยควาย หอยดาแดง ปลาสาก ปลาถู ปลาเสือ หอยนางรม ไม้โคด และนอกจากจะมีการลักลอบตัดไม้แล้วยังมีการปล่อยน้ำเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้งที่ปล่อยลงสู่ลำคลองอีกด้วย ทำให้คนที่เลี้ยงปลาในกระชังต้องหยุดลง

ปัจจุบันมีชาวบ้านที่ประกอบอาชีพในป่าชายเลน เช่น ตักปู ตักปลา วางอวนปลา เก็บหอย เลี้ยงปลาในกระชัง และเลี้ยงปูนึ่ง ประมาณ 80 กว่าครัวเรือน ที่จะต้องพึ่งพาป่าชายเลน ซึ่งจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนที่ไม่สามารถออกไปทำมาหากินนอกบ้านได้ ส่วนเยาวชนหรือวัยรุ่นจะออกไปหางานทำนอกบ้าน จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ชาวบ้านในชุมชนที่ทำอาชีพประมงในพื้นที่ป่าชายเลน ได้รวมตัวกันจัดทำโครงการวิจัย “ศึกษาแนวทางเพื่อจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน”ขึ้น เพื่อศึกษาข้อมูลในพื้นที่ป่าชายเลนและร่วมกันหาแนวทางการจัดการป่าโดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในป่าชายเลนของชุมชนบ้านเขาเงิน และ (2.) เพื่อหาแนวทางจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน

ในการดำเนินงานจะแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ ขั้นศึกษาข้อมูล ตั้งแต่การบอกเล่าพี่น้องในชุมชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่มีอยู่และแนวคิดที่จะทำโครงการวิจัย หลังจากนั้นก็จะเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือตำนาน สถานที่สำคัญ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน นอกจากนี้ยังได้ไปขอข้อมูลจากเทศบาลเกี่ยวกับแผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลตำบลคลองขุด เพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า

ขั้นตอนต่อมาเป็นการสรุปและวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนา ข้อมูลที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นทางความรู้ที่ว่าด้วยกฎหมายป่าไม้ป่าชุมชน รวมถึงป่าชายเลนว่าเราจะกระทำต่อทรัพยากรนี้กันอย่างไร เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎหมาย รักษาธรรมชาติให้สมบูรณ์ ยังได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง

อย่างบ้านหัวทาง ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนชุมชน โดยที่ผ่านกระบวนการวิจัยมาแล้ว ซึ่งก็มีข้อเสนอแนะการขอพื้นที่ป่าชายเลนชุมชน วิธีการในการเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ ระเบียบข้อบังคับตามรัฐธรรมนูญที่ต้องไปศึกษา และที่สำคัญคือต้องมีรูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาเงินเองด้วย ประการสุดท้ายได้กำหนด เขตพื้นที่ป่าชายเลน ที่จะแบ่งเป็น 4 เขต คือ เขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าใช้สอย เขตป่าเพาะเมล็ดพันธุ์ และเขตป่าสมุนไพร พร้อมกับกำหนดนิยามของเขตพื้นที่ป่าต่างๆไว้ กฎระเบียบด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน

เมื่อได้แนวทางก็มาถึงขั้นทดลองทำ ก็เริ่มต้นด้วยการสาងป่า เป็นการช่วยดูแลได้อีกวิธี เนื่องจากการช่วยให้ไม้ที่ต้นขนาดเล็กได้มีการเจริญเติบโตขึ้น ถ้าป่าชายเลนหนาแน่นมากเกินไปจะส่งผลให้ไม้ที่อยู่ต่ำลงมาไม่ได้รับแสงจะทำให้หยุดการเจริญเติบโต ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำนี้ เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในลำคลองทำเงินให้มากขึ้น ซึ่งทางประมงจังหวัดสตูลได้สนับสนุนได้พันธุ์ปลา

ผลจากกระบวนการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลป่าชายเลนบ้านเขาเงิน ดังนี้ มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 3,581 ไร่ ชนิดพันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ แสมขาว แสมดำ โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ พังกาหัวสุมดอกแดง ตะบูน ถั่วขาว โปรงแดง ลำพู ลำแพน ตาตุ่ม เล็บมือนาง และมีพันธุ์พืชอื่น ๆ คุณภาพน้ำทะเลโดยเฉพาะความเค็มของน้ำ พบว่าบริเวณพื้นที่ติดทะเลหรือชายฝั่งทะเลจะพบพวกไม้แสม ด้านหลังไม้แสมจะเป็นไม้โกงกาง และหลังแนวนี้จะเป็นไม้พังกา ส่วนหลังสุดจะเป็นพวกตาตุ่ม ถ้าหากสภาพดินเป็นดินทรายปนเลนเล็กน้อย จะพบพวกไม้ลำพู ลำแพน ขึ้นอยู่บ้าง

พันธุ์สัตว์น้ำที่อยู่อาศัยในลำคลองทำเงิน มีจำนวน 25 ชนิด ได้แก่ ปลากระเบน ปลากระตักขาว ปลาเกะทะเล ปลาเกะบอก ปลาเกะพง หอยหวาน หอยแครง ปูม้า ปูทะเล แมงดา กุ้งฝอย และอื่นๆ

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนของคนในชุมชนบ้านเขาเงิน โดยที่ชุมชนบ้านเขาเงินมีประชากรชายและหญิงประมาณ 3,209 คน เป็นจำนวน 914 ครัวเรือน มีอาชีพที่หลากหลาย ส่วนครัวเรือนที่มีการประกอบอาชีพทางทะเลประมาณ 80 ครัวเรือน ที่มีการยึดเป็นอาชีพหลักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ก็มีการเลี้ยงปูในกระชังและปลากระชังในลำคลองทำเงิน นอกจากนั้นเป็นกลุ่มประมงที่ต้องออกไปสู่ทะเลเพื่อคัดจับสัตว์น้ำจำพวก ปลา หอย และปู โดยมีการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพ คือ อวนลอย อวนลากเล็ก การปิดอ่าวตามฤดู

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชายเลนในปัจจุบัน เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่มากเกินไป การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อหาผลประโยชน์จากป่าโดยตรงจนเกินขีดความสามารถของป่า ตลอดจนการอนุญาตให้เข้าตัดฟันป่าไม้ชายเลนมากเกินไป การแปรสภาพป่าชายเลน ให้เป็นพื้นที่ใช้สอยของนายทุนและชาวบ้าน เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำบ่อปลา และการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น จึงก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนชายฝั่งทะเลได้ ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ยังทำให้พืชและสัตว์หลายชนิดในป่าชายเลนต่างก็สูญพันธุ์ไปมากแล้ว

จึงนำมาสู่การหาแนวทางจัดการป่าชายเลนบ้านเขาจีน ชุมชนได้แบ่งพื้นที่ป่าชุมชนเป็น 4 เขต มีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ควบคู่กัน โดยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามสภาพพื้นที่ป่าที่แตกต่างกัน ได้แก่ เขตป่า เขตเพาะเมล็ดพันธุ์ไม้ เขตป่าใช้สอย เขตสมุนไพร จ. ก แนวทางดังกล่าวชุมชนได้ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนชุมชน กำหนดแผนงานการจัดการของชุมชน และคณะกรรมการป่าชุมชนโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องระหว่าง ในด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์

ทีมวิจัยได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบลคลองขุด สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่วนเสริมป่าชุมชน กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อขอความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาจีน และทางเทศบาลตำบลคลองขุดก็ได้ให้การสนับสนุนด้านการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปูดำ ทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนได้ส่งเสริมให้ทีมวิจัยได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้จัดขึ้นและให้ทีมวิจัยบ้านเขาจีนเป็นแกนนำในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เช่น ได้เชิญ นายเผชิญ เต็มชัย นักวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมการจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ส่วนทางด้านชุมชนเองก็ได้ตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นโดยการทำกิจกรรม สำรวจพื้นที่ป่าชายเลน ปลูกป่า ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ในวันสำคัญต่างๆ โดยการขอการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลคลองขุด

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาในอดีตทางชุมชนไม่เคยทำเนื่องจากไม่กล้าที่จะทำ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่ใช่เป็นเรื่องของชาวบ้าน แต่เมื่อได้ทำงานวิจัยกล้าคิด กล้าพูด กล้านำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะทีมวิจัยได้มีข้อมูล เกี่ยวกับป่าชายเลน เช่น พื้นที่ป่า การใช้ประโยชน์จากป่า และปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่า ที่สำคัญยังรับรู้ถึงช่องทางของกฎหมายที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่า

บทที่ 1

ความเป็นมาโครงการวิจัย

ชุมชนบ้านเขาเงิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ถนนยนตรการกำธร สายสตูล – หาดใหญ่ มาจากอำเภอเมืองเลยมีสียิบูเก็ดบุหงา ประมาณ 100 เมตร ถึงสามแยกไฟแดงบ้านเขาเงินแล้วเลี้ยวขวา

สภาพทั่วไปของชุมชน เป็นชุมชนชนบทที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสตูล ผู้คนอยู่อาศัยกันอย่างเรียบง่าย มีทั้งผู้ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ดั้งเดิมและคนที่มาจากต่างจังหวัด ที่เข้ามาหางานทำเนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองสตูล พื้นที่บางส่วนของชุมชนอยู่ติดกับลำคลองและป่าชายเลน ชาวบ้านส่วนหนึ่งในชุมชนจึงทำอาชีพประมง

อาณาเขต ทิศเหนือจด หมู่ที่ 2 บ้านท่าจีน ต.คลองขุด ทิศตะวันออกจด หมู่ที่ 5 บ้านนาแค ต.คลองขุด ทิศตะวันตกจด หมู่ที่ 4 บ้านคลองขุด ต.คลองขุด ทิศใต้จดบ้านโลกพะยอม ต.พิมาน และคลองตายาย

มีประชากร 843 ครัวเรือน นับถือศาสนาอิสลาม 45% ศาสนาพุทธ 45% และศาสนาคริสต์ 10%

คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างก่อสร้าง รับราชการ รองลงมา คือ การทำอาชีพประมง เช่น อวนปลา ตักปูดำ เก็บหอย

การศึกษาของเยาวชนในชุมชนเมื่อจบชั้นม.3 จะไปศึกษาตามโรงเรียนในตัวจังหวัด เช่น เทคนิคสตูล สตูลวิทยา พิมานพิทยาสรรค์ และโรงเรียนปอเนาะสอนศาสนาอิสลามต่างๆ

ชุมชนบ้านเขาเงินมีสถานที่สำคัญ คือ มัสยิด 1 แห่ง(อัลอัสซอบูเก็ดจินา) นาชะ 1 แห่ง โรงเรียน 1 โรง (โรงเรียนบ้านเขาเงิน) โรงเรียนสอนคุรุสัมพันธ์ 1 โรง วัด 1 แห่ง (วัดธีระประดิษฐ์)

อาชีพของชาวบ้านในสมัยก่อนจะทำประมง เช่น วางอวนปลา เก็บหอย ตักปูดำ ชาวบ้านเล่ากันว่า ในการตักปูดำ จะใช้หยองเป็นเครื่องมือในการจับ หยอง 1 ลูก จับปูดำได้ประมาณ 1 ปีก หรือประมาณ 5 – 10 กิโลกรัม ได้ปูดำปริมาณมากแตเมื่อนำไปขายจะได้เงินน้อย เพราะราคาต่ำ ตกประมาณ กิโลกรัมละ 1.50 บาท

นอกจากจะทำอาชีพประมงแล้ว ชาวบ้านยังรับจ้างตัดไม้เผาถ่านให้กับนายทุนชาวจีน ส่งปิ้งโดยใช้เรือโตนสามหลัก (เรือตอ้งกั้ง) เป็นเรือไม่มีเครื่องยนต์ใช้ใบสามชั้น ความกว้างประมาณ 10 เมตร ยาว 25 – 30 เมตร

ประมาณปี พ.ศ. 2517 ได้มีการจัดสัมปทานไม้ในป่าชายเลนขึ้น โดยมีนางปิ่น ดันตระการสกุล เป็นนายทุน ชาวบ้าน 80% ในชุมชนหันไปรับจ้างตัดไม้ในป่าชายเลน ในช่วงของการให้สัมปทานทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะไม่มีการปลูกทดแทน ทรัพยากรอื่นๆ เช่น กุ้ง

หอย ปู ปลา ก็ลดน้อยลงไปด้วย มีหน้าซ้ำเมื่อมีการยกเลิกการให้สัมปทาน มีชาวบ้านบางส่วนยังได้ลักลอบตัดไม้โกงกางยาวประมาณ 11 ศอก ชาวบ้านเรียกกันว่าไม้ 11 ส่งขายไปยังประเทศมาเลเซียอีกด้วย ทรัพยากรที่มีอยู่อันน้อยนิดอยู่แล้วก็ยังเหลือน้อยลงเข้าไปอีก บางชนิดก็สูญพันธุ์ เช่น หอยหวาน หอยควาย หอยตาแดง ปลาสาก ปลาทุก ปลาเสือ หอยนางรม ไม้โคด และนอกจากจะมีการลักลอบตัดไม้แล้วยังมีการปล่อยน้ำเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้งที่ปล่อยลงสู่ลำคลองอีกด้วย ทำให้คนที่เลี้ยงปลาในกระชังต้องหยุดลง

ปัจจุบันมีชาวบ้านที่ประกอบอาชีพในป่าชายเลน เช่น ตกปู ตกปลา วางอวนปลา เก็บหอยเลี้ยงปลาในกระชัง และเลี้ยงปูนิ่ม ประมาณ 80 กว่าครัวเรือน ที่จะต้องพึ่งพาป่าชายเลน ซึ่งจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนที่ไม่สามารถออกไปทำมาหากินนอกบ้านได้ ส่วนเยาวชนหรือวัยรุ่นจะออกไปหางานทำนอกบ้าน

ในการจัดการป่าชายเลนก็ได้มีเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 34 เข้ามาจัดการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยจ้างให้ชาวบ้านในชุมชนบางส่วนรับเหมา สางป่า ปลูกล้าขึ้น ทำให้สภาพป่าชายเลนดีขึ้นบ้างแต่ไม่เหมือนกับในอดีต ที่สำคัญชาวบ้านในชุมชนคนอื่นๆที่ไม่ได้รับเหมาสางป่า ปลูกล้า จึงมองไม่เห็นความสำคัญของป่าชายเลน ผลประโยชน์ตกอยู่กับกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว

จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ชาวบ้านในชุมชนที่ทำอาชีพประมงในพื้นที่ป่าชายเลน ได้รวมตัวกันจัดทำโครงการวิจัย **“ศึกษาแนวทางเพื่อจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน”**ขึ้น เพื่อศึกษาข้อมูลในพื้นที่ป่าชายเลนและร่วมกันหาแนวทางการจัดการป่าในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในป่าชายเลนของชุมชนบ้านเขาเงิน หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด
2. เพื่อหาแนวทางจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน

คำถามวิจัย

คำถามหลัก

แนวทางการจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงินเป็นอย่างไร

คำถามรอง

1. สภาพทั่วไป

- 1.1 ชื่อเรียก ประวัติ ตำนาน ของสถานที่ ลำคลองต่างๆเป็นอย่างไร
- 1.2 พื้นที่ป่าชายเลนมีทั้งหมดประมาณเท่าใด

- 1.3 ในป่าชายเลนมีทรัพยากรอะไรบ้าง แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ สัตว์ป่า และสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ อยู่บริเวณใดบ้าง
- 1.4 พันธุ์ไม้ในป่าชายเลนมีกี่ชนิด อะไรบ้าง ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นอย่างไร ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่สูญพันธุ์ไปแล้ว
- 1.5 สภาพน้ำในลำคลองเป็นอย่างไร
- 1.6 การปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลองมาจากสาเหตุใดบ้าง

2. การใช้ประโยชน์

- 2.1 คนที่ทำมาหากินในป่าชายเลนมีประมาณกี่คน ประกอบอาชีพอะไรบ้าง ช่วงฤดูกาลไหนบ้าง
- 2.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือชนิดต่างๆ มีอะไรบ้าง ส่งผลกระทบอย่างไร
- 2.3 ประโยชน์ของพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนมีอะไรบ้าง

3. นโยบายรัฐและกฎหมายในการจัดการป่าชายเลนมีอะไรบ้าง

4. การจัดการป่า

- 4.1 การจัดการป่าในอดีตเป็นอย่างไร ใครเป็นคนเข้ามาดูแล
- 4.2 การจัดการป่าในอนาคตเป็นอย่างไร
 - การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลน สัตว์น้ำ
 - การบริหารจัดการกลุ่ม
 - ป่าชุมชนคืออะไร และมีวิธีการขั้นตอนในการทำอย่างไร
 - การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในอนาคตเป็นอย่างไร

กลุ่มเป้าหมาย

- ชาวบ้าน หมู่ที่ 1 บ้านเขาจีน
- เยาวชน นักเรียน ครู
- หน่วยงานที่รับผิดชอบ
 - o สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 34
 - o ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล
 - o สิ่งแวดล้อม

o ประมงจังหวัด

ขอบเขตการศึกษา

หมู่ที่ 1 บ้านเขาจีน ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล

ระยะเวลาดำเนินงาน

ระยะเวลา วันที่ 1 เมษายน 2551 ถึง วันที่ 30 เดือนกันยายน 2552

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาข้อมูล

- จากคนในชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ที่ประกอบอาชีพในป่าชายเลน
- จากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ป่าชายเลน เจ้าหน้าที่ประมง สิ่งแวดล้อม

จังหวัด ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล

2. ประชุม/แลกเปลี่ยน

3. ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลทรัพยากรในป่าชายเลน

4. ศึกษาดูงาน

5. ทดลอง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในป่าชายเลนของชุมชนบ้านเขาจีน หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด
2. ได้แนวทางการจัดการป่าชายเลนบ้านเขาจีน

บทที่ 2

ทบทวนทุนเดิม

ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านเขาจีน

ตามหลักฐานและข้อมูลด้านโบราณคดี แผ่นดินเมืองสตุลโดยทั่วไปเคยเป็นถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์มาก่อน ที่มีการขุดพบสิ่งของ เครื่องใช้ของมนุษย์ในยุคโบราณ ตั้งแต่สมัยเมื่อ 5,000—4,000 กว่าปีมาแล้ว ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคนั้นได้อาศัยถ้ำ หรือเพิงผา เป็นที่อยู่อาศัย และถ้ำเขาจีนก็เช่นเดียวกัน

ต่อมาในยุคประวัติศาสตร์ราวสมัยกรุงสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา เมืองสตุลเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไทรบุรีที่เป็นหัวเมืองมลายู ด้วยเหตุที่เมืองสตุลหรือ สโตยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง มีเส้นทางเรือติดต่อกันได้สะดวก ไม่ว่าคนต่างชาติหรือคนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

ในสมัยนั้นก็ได้มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เช่น ชาวจีน ซึ่งเป็นที่มาของชุมชนชาวบ้านท่าแม่เงาะ หรือบ้านเขาจีนในปัจจุบัน และในช่วงประมาณหนึ่งร้อยกว่าปีที่ผ่านมา คนเฒ่าคนแก่ได้เคยเห็นสภาพของความเป็นทะเลที่ล้อมรอบเขาจีน ที่เปรียบเสมือนเกาะที่ชาวจีนใช้ภูเขาแห่งนี้เป็นที่หลบลมมรสุม บ้างก็เคยได้อาศัยพักพิงภูเขาภูเขานี้เพื่อซ่อมแซมเรือที่ใช้เดินทาง จนกระทั่งทำให้ผู้คนที่พบเห็นต่างก็เรียกชื่อภูเขาภูเขานี้ว่า “เขาจีน” คนยุคสมัยใหม่อาจสงสัยว่าทำไมไม่เห็นคนจีนตามที่เล่าขานกันมาเลย เพราะท่าเรือกับภูเขาในทุกวันนี้อยู่กันเป็นกิโลเมตร ไม่น่าที่จะมีน้ำเค็มขึ้นได้ถึงที่พื้นที่ภูเขาตั้งอยู่เลย แต่ก็ด้วยหลักฐานจากซากสัตว์น้ำเค็ม เช่น เปลือกหอยชนิดต่าง ๆ ยังมีให้เห็นตามผนังถ้ำและเป็นรอยคราบน้ำ อย่างเช่น คลื่นซัดซาด แลดูสวยงาม

จังหวัดสตุลมีสภาพสังคมแบบผสมผสานวัฒนธรรม ระหว่างผู้คนสองศาสนา หรือต่างวัฒนธรรม แต่อาศัยอยู่ร่วมกับแบบผสมกลมกลืน แม้แต่ชุมชนบ้านเขาจีนก็เช่นกัน ก็ถูกปกครองโดยเจ้าเมืองในฐานะมุเก็มสโตย ในราว พ.ศ. 2536—2538 จนกระทั่งยกฐานะมาเป็นจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งออกเป็น การ

บริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น สมัยก่อนศาลาว่าการเมืองสตูลนั้นตั้งอยู่ที่ด้านตรวคนเข้าเมืองสตูล ปัจจุบันได้ถูกรื้อถอนไปแล้ว

การปกครองในชุมชนบ้านเขาจีน นับตั้งแต่ได้แต่งตั้งนายหมาดสาธ ใต้ะลาวัล เป็น นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นคนแรก ประมาณ พ.ศ. 2508 – 2514 ขึ้นตรงต่อตำบลคลองซุด โดยมีกำนันชื่อ นายสมาน ผลทวี ซึ่งแบ่งหมู่บ้านเป็น 7 หมู่บ้าน บ้านเขาจีน เป็นหมู่ที่ 7 ในขณะนั้น จากนั้นในปี พ.ศ. 2515 – 2550 ได้เปลี่ยนลำดับใหม่เป็นหมู่ที่ 1 และได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่ โดยชาวบ้านเสนอให้นายอรุณ ใต้ะลาวัล ทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันตามลำดับ จนกระทั่งปัจจุบันก็หมดวาระการดำรงตำแหน่งหน้าที่ ก็ได้มีผู้ดำรงตำแหน่งกำนันคือ นายสุรินทร์ ผ่องสุวรรณ และนายสุโขโชค คงอาสา เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านเขาจีน เช่นนี้ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานกรมการปกครองฝ่ายบริหารจัดการว่าด้วยการปกครองท้องที่ และขณะเดียวกันในการงานการปกครองพื้นที่ขึ้นตรงต่อนายอำเภอเมืองสตูลได้แบ่งงานด้าน การบริหารจัดการเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลคอยดูแลงานด้านพัฒนาท้องถิ่นโดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองซุดคนแรกคือ นายเฉลิมศักดิ์ วงษ์สวัสดิ์ ที่บริหารงบประมาณด้านพัฒนาชุมชนพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านเขาจีนด้วย ซึ่งมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน ในส่วนของบ้านเขาจีนที่มาจากการเลือกตั้งครั้งแรกคือ นายจรูญ ยิ้มเอน และนางครุณี สุวรรณจุณี ในปี พ.ศ. 2543 - 2550 ได้ดำรงตำแหน่งทั้ง 2 วาระคือ 8 ปีทำการ

และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2551 ก็ได้มีการประกาศยกเลิกการปกครองแบบองค์การบริหารส่วนตำบลยกฐานะเป็นการปกครองแบบเทศบาลซึ่งมีสมาชิกแบ่งเป็นเขต 2 เขตในพื้นที่ 7 หมู่บ้าน ในส่วนเขตที่ 1 มีหมู่บ้านที่ 2,5,6,7 มีสมาชิกจากการเลือกตั้งจำนวน 6 คน ส่วนเขตที่ 2 มีหมู่ที่ 1,3,4 มีสมาชิกได้ 6 คนเช่นกัน เมื่อรวมกับฝ่ายบริหารและฝ่ายสภารวมกันแล้ว 17 คน ซึ่งมีนายสมหมาย ละใบสะอาด เป็นนายกเทศบาล (นายกเทศมนตรี) คนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน

หมอฟันบ้าน

ในสมัยที่ความเจริญยังเข้าไม่ถึง ในชุมชนบ้านเขาเงินการรักษาพยาบาลก็แสนจะยากลำบากที่ต้องไปพึ่งพาหมอหลวงหรือแพทย์สมัยใหม่ ก็ต้องใช้คนเฒ่าที่มีความถนัดหรือมี เชื้อสายพอที่จะเชี่ยวชาญรักษาผู้คนในละแวกชุมชน เห็นจะหนีไม่พ้นจากหมอตำแย โดยเฉพาะการทำคลอดเด็กเพื่อให้พ้นอันตรายต่อตัวแม่และลูก คอยเป็นธุระดูแลไม่ว่าจะเป็นยามค่ำคืน ดึกดื่นสักเพียงใด ก็ต้องไปตามคำขอที่มาจากหมอที่เป็นที่รู้จักในชุมชนเห็นจะมีอยู่ 2 ท่าน คือ หมอตำแยชื่อ โต๊ะดีหมุน หลีนิง และอีกคนชื่อคุณหมอเนียม บัวเพชร ที่จะเรียกใช้ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นเปลเด็ก (เด็กอ่อนต้องนอนเปล) ให้เป็นไปตามแบบประเพณี ส่วนยามที่เจ็บไข้ได้ป่วยชาวบ้านในชุมชนบ้านเขาเงินจะนิยมไปหาหมอที่คนรู้จักในนามโต๊ะเปี้ยะ ซึ่งเป็นคันทายาทสกุลแดงกุลที่อยู่บ้านท่าแม่เงาะ

ยังมีหมออีกคนในหมู่บ้านเขาเงินนับเวลาย้อนหลังไปซักยี่สิบกว่าปีก่อนแม้แต่ทุกวันนี้ถ้าเอ่ยเรื่องผี ๆ ทุกคนต้องขนหัวลุก และเช่นกันด้วยที่ชุมชนแห่งนี้ยังไม่มีถนนหนทางไฟฟ้าสว่างก็ไม่มีจะมีบ่อยครั้งที่ยามค่ำคืนไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็กหรือผู้ใหญ่จะ โคนผีเข้า ให้กินยาอะไรก็ได้ผลแถมยังแสดงอาการแลบลิ้นปรี่นตา จึงต้องมีผู้ปราบผีหรือเรียกว่าหมอผีก็ต้องไปหาคนชื่อโต๊ะเสม มาโบยตีเพื่อให้ผิวนั้นออกไปจากผู้ที่ถูกผีเข้าสิงหาก็เห็นเป็นผลทันตาว่าได้เจอกับมีดหมอด้วยแล้วอาการที่เป็นอยู่หายขาดอย่างไม่น่าเชื่อ

ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในอดีต

1. ต้นหว้าทวด เป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ออกลูกรับประทานได้ออกรสเปรี้ยวหวาน แต่ต้นหว้าที่กล่าวนี้เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนในชุมชนบ้านเขาเงินรู้จักดี งอกเติบโตบริเวณชายเขาเงินมีขนาด 2 คนโอบอายุร่วมร้อยปี เป็นที่กราบไหว้นับถือแก่ผู้คนทั่วไปด้วยจะมีการบนบานอะไรต่าง ๆ ตามที่ตนเองต้องการเมื่อสมความปรารถนาแล้วจะนำของมาเช่น ไห้วเช่น การเอาผ้าสีมาผูกรอบต้นหว้า หรือการจุดลูกประทัด เพราะมีการเล่ากันว่าทวดหรือโต๊ะด่วน..... ผู้เป็นเจ้าเมืองที่นี่มาก่อนซึ่งลูกหลานขออะไรก็ได้ตามที่ต้องการ เห็นจะไม่พ้นเรื่องเลขเรื่องหวยก็เป็นประจำที่ได้ยินเสียงจุดลูกประทัดที่ชาวบ้านนำมาเก็บโดยเฉพาะช่วงกลางเดือนและต้นเดือน เสียงประทัดดังสนั่นติดต่อกันเป็นนาที นี่ก็คือความศรัทธาที่มีต่อหว้าหิน

2. **หน้าผาโต๊ะโพยม** เป็นชื่อเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีโครงเรือนแทนบูชาบริเวณหน้าเขาวังหมัน ซึ่งใกล้กับสถานที่ที่เคยสร้างเป็นโรงโม่หินของบริษัทหนึ่งมาก่อน เป็นที่นับถือของคนในชุมชนท่าแม่เงาส่วนใหญ่จะเป็นการบนบานเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพของชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นการขอให้ออกเรือหาปลาได้ดีหรือแม้แต่เวลาโรงโม่จะทำการเจาะรูเพื่อระเบิดหินก็ต้องขอให้ท่านมาปกป้องคุ้มครองอยู่เป็นประจำ มีการตั้งเครื่องเช่นไห้วตามที่บนบานอะไรไว้ก็ต้องตั้งเครื่องเช่นไห้วอย่างนั้นเมื่อตนเองได้รับตอบสนองในสิ่งที่ต้องการแล้ว

ประเพณีและวัฒนธรรมในอดีตถึงปัจจุบัน

ชาวจังหวัดสตูลส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลามที่ได้รับอิทธิพลมาจากเมืองไทรบุรี และส่วนหนึ่งของชาวสตูลที่นับถือพุทธศาสนาได้รับอิทธิพลจากเมืองนครศรีธรรมราช กล่าวได้ว่าเป็นเมืองที่ผสมผสานของวัฒนธรรมของคนไทยสองภาษาได้อย่างกลมกลืนที่เชื่อมโยงมาถึงชุมชนแห่งบ้านเขาจีนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต ที่ประเพณีบางอย่างนับวันจะสูญสลายไปกับกาลเวลา แม้แต่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่เคยเห็นเช่นเมื่อก่อนรูปลักษณะเป็นบ้านทรงไทยยกพื้นใต้ถุนโล่งเกือบจะไม่มีให้เห็นในปัจจุบันซึ่งล้วนแล้วเป็นบ้านคอนกรีตตามสมัยนิยม

ประเพณีที่สำคัญที่คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติ

1. **การนับถือวันศุกร์เป็นวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม** ที่ชายไทยมุสลิมต้องไปทำละหมาดที่มัสยิดเป็นประจำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) ที่ผู้ประกอบพิธีต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสะอาด เรียบร้อย และควรไปมัสยิดก่อนเวลากำหนด

2. **วันถือศีลอด หรือวันอีดิลฟิตรี** ในเดือนรอมฎอนหรือเดือนที่ 9 ตามปฏิทินอาหรับมุสลิมจะถือศีลอดประมาณ 1 เดือน จึงจะออกบวชหรือเรียกว่าวันรายาทุกคนจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ สวยงาม ใช้สิ่งของเครื่องหอมประดับกายไปร่วมละหมาดที่มัสยิดประจำหมู่บ้าน หลังจากทำพิธีเสร็จก็จะถือโอกาสไปเยี่ยมญาติพี่น้อง และหลังจากนั้นก็จะมีการทำกุรบาน เป็นการเชือดสัตว์

ส่วนใหญ่ที่ชุมชนนี้จะนิยมใช้วัวเพื่อให้เป็นทานแก่ญาติมิตรผู้ที่เป็นมุสลิมอันหมายถึงเพื่อความใกล้ชิดต่อพระผู้เป็นเจ้าด้วย มีการเลี้ยงอาหารอย่างปลาบปลื้มกันทุกครัวเรือน

3. ประเพณีการเกิด นิยมทำในหมู่ชนอิสลามที่ให้ผู้รู้ทางศาสนาเรียกว่า “อาซาน” เพื่อประกาศที่หูขวาของเด็กเป็นภาษาอาหรับ มีความหมายว่าอัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ และกล่าวคำปฏิญาณสองประโยคว่า แท้จริง “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ แท้จริงท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์” หรือกล่าวขอพรเป็นอย่างอื่นก็ได้เพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อคลอดมาได้ 7 วัน ก็ทำพิธีโกนผมไฟ การตั้งชื่อ และพิธีอะกิกะฮ์ หรืออาจทำพิธีทั้งสามอย่างในคราวเดียวกันซึ่งในสมัยก่อนเด็ก ๆ ทุกคนจะผ่านการประกอบประเพณีอย่างถึถ้วนแต่ปัจจุบันก็มีให้เห็นแต่ไม่แพร่หลายนัก

4. ประเพณีการเข้าสู่สูต เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวมุสลิมมากที่ต้องยึดถือปฏิบัติต่อบุตรชายของตนเองเมื่ออายุเข้าเกณฑ์หรือเข่าวัยอยู่ จะทำพิธีขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย จะมีการจัดงานและเชิญแขกมาร่วมงานด้วยการบอกปากหรือออกบัตรเชิญจะทําเป็นส่วนตัวหรือหมู่คณะก็ได้ซึ่งทางเทศบาลตำบลคลองขุดจัดให้มีงบประมาณสนับสนุนพิธีเข้าสู่สูตเป็นประจำทุกปี

5. การสมรส เป็นประเพณีที่ทำในชุมชนทั้งฝ่ายพุทธและอิสลาม ภาพโดยรวมของประเพณีอิสลามเรียกว่า “นิกะฮ์” ต้องประกอบด้วยหลัก 5 ประการคือ ผู้ปกครองหรือ wali, เจ้าบ่าว, เจ้าสาว, พยาน 2 คน, และคำเสนอของผู้นิกะฮ์ ถ้าขาดข้อหนึ่งข้อใดการนิกะฮ์จะไม่สมบูรณ์ ส่วนชาวพุทธจะเรียกพิธีนี้ว่าแต่งงาน ฝ่ายชายจะนำขันหมากไปสู่ขอฝ่ายหญิงพร้อมด้วยสินสอดของหมั้นส่วนมากนิยมเป็นเงินสด หรือทองคำสร้อยคอหรือแหวนก็ได้จากนั้นจะดูฤกษ์พิธีแต่งงานอีกทีที่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันตกลงและจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ตามความเหมาะสม

6. ประเพณีการตาย ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานไม่ว่าจะเป็นพิธีทางศาสนาอิสลามหรือพุทธ ต้องมีพิธีการอาบน้ำศพเมื่อมีการตายเกิดขึ้น

6.1 ประเพณีอาบน้ำศพของอิสลามถ้าเป็นศพผู้ชายก็ให้คนผู้ชายเป็นคนอาบน้ำให้ศพนั้น ถ้าเป็นศพผู้หญิงก็ให้ผู้หญิงเป็นคนอาบน้ำให้ แล้วอุศตवारด้วยลําลีห่อด้วยผ้าขาว จึงทำพิธีละหมาดให้แก่ศพซึ่งเรียกว่า “ละหมาดญะนาซะฮ์” จากนั้นจะนำไปฝังที่กุโบร์หลุมลึกประมาณ 2

เมตร วางศพให้หันศีรษะไปทางทิศเหนือ เท้าไปทางทิศใต้ ศพนอนตะแคงหันหน้าไปทางทิศตะวันตก (ทางเมืองมักกะฮ) แล้วกลบหลุม และทำพิธีขอพรให้แก่ผู้ตายอีกครั้งเป็นเสร็จพิธี

6.2 ประเพณีชาวพุทธเมื่อมีศพก็จัดการอาบน้ำศพทำความสะอาดแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ตายชอบแล้วห่อด้วยผ้าขาวให้ยกมือทั้งสองมิดอกไม้บูชาในท่าพนมมือแล้วผูกเชือกมัดลำตัวเรียกว่า **“เชือกสังข์”** แล้วนำบรรจุหีบหรือโลงศพปัจจุบันนี้มีโรงเข็บหรือโรงแอร์ให้เช่าโดยไม่ต้องฉินยาพอร่มารินกันศพเนาเปื่อย เพราะต้องค้างศพไว้ให้ญาติมิตรสหายมาร่วมทำบุญหลาย ๆ วันจึงนำไปเผายังเมรุวัดที่ใกล้บ้าน ในระหว่างนั้นจะมีพระสวดบำเพ็ญกุศลทุก ๆ คืนจนกว่าจะเคลื่อนศพไปยังป่าช้าและวาระสุดท้ายก็มีการเก็บกระดูกที่เผาไหม้ไม่หมดไปบูชาหรือลอยอังคารตามประเพณีต่อไป

7. ประเพณีบวชนาคหรืออุปสมบท เป็นพิธีกรรมของผู้นับถือศาสนาพุทธที่ในชุมชนนิยมกันตั้งแต่สมัยอดีตนิยมให้ลูกชายมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ต้องภวานาตัวเองเป็นนาคที่ฝากตัวเองต่อเจ้าอาวาสแล้วศึกษามนต์พิธีเพื่อให้จำได้เวลาบวชจะได้กล่าวได้คล่องไม่ติดขัดทุก ๆ เช้าจะเดินถือปิ่นโตตามหลังพระสงฆ์ที่ไปบิณฑบาตเรียกว่า **“ลูกโยม”** ปฏิบัติเช่นนี้ประมาณ 1 เดือน ก็จะเข้าพิธีบวชเป็นพระภิกษุจะมีการจัดงานเลี้ยงฉลองในหมู่ญาติมิตร ผู้ที่มีฐานะนิยมทำขวัญนาคโดยมีการจ้างหมอยขวัญมาเอ่ยคำกลอน และมีการแสดงรื่นเริงในงานอย่างสนุก แต่ในทุกวันนี้ชาวบ้านบางรายในชุมชนนิยมไปบวชส่วนใหญ่ไปบวชที่วัดพระธาตุจันทบุรี นครศรีธรรมราช โดยอาศัยรถบัสไปร่วมสนุกมีการร้องรำทำเพลงกันสนุกสนานทีเดียว เมื่อถึงวัดก็จะนำเจ้านาคแห่เวียนรอบอุโบสถสามรอบ จากนั้นนาคเข้าโบสถ์เพื่อทำพิธีบวชโดยอุปัชฌาย์ จนเสร็จพิธีเรียกว่า **“พระภิกษุสงค์”**

ศิลปะพื้นบ้านในชุมชน

1. ร้องเงิ้ง เป็นการเล่นพื้นบ้านที่รู้จักกันแพร่หลายที่มีแหล่งกำเนิดมาจากชาวและมลายูลักษณะของการเต้นสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากโปรตุเกสหรือฮอลันดาเนื่องจากชนชาติทั้งสองเคยมีอำนาจในแถบนี้มาก่อน ร้องเงิ้งเข้าสู่จังหวัดสตูลและชุมชนต่าง ๆ แม้แต่ชุมชนบ้านเขาเงินในสมัยก่อนนั้นการแต่งตัวคงรูปแบบมลายูเป็นเอกลักษณ์ผู้ชายสวมหมวกไม่มีปีกสีดำหรือเรียกว่า

“หมวกแขก” นุ่งกางเกงขาวขากว้างแบบกางเกงจีน สวมเสื้อคอกลมแขนยาวผ่าครึ่งอก (เสื้อตะโละบางา) สีเดียวกันกับกางเกง แล้วสวมโสร่งแคบ ๆ ขาวเหนือเข่า สวมกางเกงพันเรียกว่า “ผ้าลิพัง” หรือผ้าชายเลนดง ส่วนผู้หญิงใส่เสื้อแขนยาวทรงกระบอกลักษณะเสื้อเข้ารูปรัดสะโพกผ่าหน้าตลอดติดกระดุมเป็นระยะ นุ่งผ้าปาเต๊ะกรวมเท่าใช้ผ้าสไบคล้องคอ สวมร้องเท้าหุ้มส้น หรือร้องเท้าแตะส้นสูง การแสดงจับคู่ชายหญิงนิยมเต้น 5 คู่ โดยเข้าแถวแยกกันห่างกันพอสมควรเมื่อดนตรีบรรเลงจะรำรำเป็นจังหวะเพลง เน้นจังหวะที่มีมือและเท้าลำตัวเคลื่อนไหวไปข้างหน้า ถอยหลังหรือเป็นวงกลม มีดนตรี เช่น ขม่อม ไวโอลิน และกลองรำมะนา เพลงที่นิยมเล่นมี 13 เพลง เนื้อร้องเป็นภาษามลายู ได้แก่ เพลงลาชูควอ, เลนังหรือसानัง, ปูโจ๊ะบิซัง, จินตาซาอัง, อาเนะดีดี, มะนังชาว, มะอีนังลามะ, ยังโจัง, ซีนาลอง, ปาห์รีหาดยาว, ปาห์รีหาดสั้น, ปาห์รีบูเก๊ะ, และบุหรังปูเต๊ะ

ทุกวันนี้การแต่งกายของนักเต้นรอนจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้นผู้ชายแต่งกายแบบสมัยใหม่มีการประยุกต์เพลง เช่น จังหวะชะชะซ่า, รุมบ้า เป็นต้น

2. บูลู เป็นการละเล่นพื้นบ้านของเด็กจังหวัดสตูล และเชื่อกันที่ชุมชนบ้านเขาเงินก็สร้าง ความสนุกสนานสามัคคี ฝึกฝนการมีน้ำใจ การละเล่นใช้สนามไม่น้อยกว่า 2 เมตร ความยาวไม่จำกัด ใช้อุปกรณ์เป็นลูกบอลขนาดเล็ก แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือฝ่ายโยนกับฝ่ายรับ โดยกำหนดลูกบอลให้ลูกเป้า ฝ่ายรับพยายามรับลูกเพื่อสกัดไม่ให้ลูกเป้าและตกลงสู่พื้นดิน กำหนดท่าทางการโยน 10 ท่า เริ่มจากท่าที่ 1 ก่อน ถ้าไม่ตายก็ให้ทำท่าที่ 2 ต่อไป ตามลำดับ ฝ่ายใดครบ 10 ท่า ก่อนจะเป็นฝ่ายชนะ และสลับเปลี่ยนกันเป็นฝ่ายรับฝ่ายโยนกันตามกติกาที่ตกลง

3. สีละ เป็นการแสดงของผู้ชายที่มีเครื่องดนตรีประกอบในการต่อสู้คล้ายกับดนตรีมวยไทย มีกลองแขก ขม่อม โหม่ง และปี่ชวา ดนตรีจะเริ่มบรรเลงตั้งแต่แรกสีละขึ้นเวที จะโหม่งจังหวะกระชั้นชิด เมื่อคู่ต่อสู้ประชิดตัว ทั้งนี้เพื่อให้คู่ต่อสู้มีความตื่นตัว ระวัง ไปกับการแสดง สีละจัดให้มีขึ้นในงานเทศกาลต่าง ๆ ผู้แสดงแต่งตัวรัดกุม คาดเข็มขัดคาดทับโสร่ง มีกริชเหน็บสะเอวตามแบบฉบับของนักต่อสู้ชาวมลายู มีผ้าโพกศีรษะ กริชจะใช้เฉพาะตอนพิธีไหว้ครูแสดง

คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจศิลปะพื้นบ้านเช่นนี้ จะมีอยู่แต่ผู้สูงอายุ ที่มีวันจะเลือนหายไปตามกาลเวลา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 เวทีนำเสนอโครงการ

วันที่ 20 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ชาวทีมงานวิจัยชาวบ้านเขาจีนในนามโครงการศึกษาแนวทางการจัดการป่าชายเลนบ้านเขาจีน วันนี้ตลอดทั้งวันกระทั่งหัวค่ำทุกคนมีความรู้สึกเสมือนว่าวันพรุ่งนี้แล้วจะต้องพบกับงานที่ทุกคนในกลุ่มทำงานคาดหวังว่าจะเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ โดยทุกคนได้รับมอบหมายให้รับงานเป็นหน้าที่กันไปตามความถนัด

ตอนค่ำคืนนี้เป็นการยืนยันเพื่อความเข้าใจอีกครั้ง ให้หัวหน้าโครงการดูแลด้านอาหารการกินอย่างไม่ตกหล่น ที่ตกลงกันไว้ว่าเราน่าจะมีอาหารหลักและอาหารว่าง อาหารหลักอยากให้เป็นขนมจีนน้ำยา อาหารว่างก็เป็นชา กาแฟทั้งจำพวกน้ำดื่มอัดลมและขนมสด เพื่อไว้รอรับแขกในยามเช้าก่อนงานเปิดเวที ส่วนขนมจีนพร้อมผักสัปปะรดผักที่จะหาได้ไว้เป็นอาหารเที่ยง ตามแบบงานที่กำหนดไว้ ส่วนการจัดการภาชนะ เช่น ถ้วย-ชาม ให้เป็นหน้าที่สมาชิกทีมงานที่เราเรียกกันลั่นปากว่า บังหิมที่จะไปติดต่อกับบุคคลภายนอกทราบภายหลังว่าแกไปยืมมาจากมัสดิ บุญเกิดบุญหงา ของพื้นที่หมู่ 4 ต.คลองขุด ซึ่งนับว่าลงตัวดีเพราะพี่น้องชาวมุสลิม ต้องถือว่าความสะอาดเป็นสิ่งสำคัญทุกคนก็โอเคเท่านี้ยังไม่พอดีสำหรับคนชื่อบังหิม แกยังอาสาไปขอยืมอุปกรณ์เครื่องเสียงจากสำนักงานเทศบาล.ค.คลองขุดให้ด้วย

เป็นอันว่ายังมีสมาชิกอีกที่ยังไม่รับงานไปปฏิบัติในวันพรุ่งนี้ ก็ตกลงกันว่า ให้มีหน้าที่ดูแลสถานที่ ก็จะยึดอาคารเอนกประสงค์ที่หน้าโรงเรียนบ้านเขาจีนแห่งนี้แหละ เพราะสะดวกคืออยู่แล้วทั้งที่จอดรถ และ ด้านอื่นๆ ตั้งอยู่ที่เหมาะสมหาง่ายไปมาสะดวกแก่ผู้คนไหนๆ คืนนี้ก็มากันแล้ว ทั้งน้องเนตร ที่ทีมงานบ้านเขาจีนรู้จักในนามโหนดสตูล เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงของเราที่คอยให้ความแนะนำในทุกเรื่องเกี่ยวกับงานวิจัย ตอนค่ำก็ได้จัดการตั้งเครื่องเพาเวอร์พอยต์เพื่อให้สมาชิกโดยเฉพาะคนที่ประธานต้องแสดงถึงความสามารถที่ต้องนำเสนอโครงการและวัตถุประสงค์ของงาน และ ก็ต้องซ้อมการพูดชนิดที่จะต้องจับต้องของจริงกันเลย ก็ได้จัดโต๊ะจำลองขึ้นเหมือนเวทีจริงขึ้นแล้วพูดตามความรู้สึก และบางส่วนก็ต้องนำเสนอตาม power point ที่น้องเตรียมให้ เสร็จจากนั้นก็เป็นที่ของสมาชิกที่ ชื่อเชษฐา เต็มชัย แกก็ตื่นเต้นไม่แพ้คนอื่นในทีมงาน แต่ต้องมีบทบาทนำเสนอด้วยอีกคนในหัวข้องานของโครงการ ก็พูดแบบการซ้อมเพื่อความผิดพลาดในเวทีจริง ก็มีความสุขกันพอสมควร ฝ่ายที่เตรียมงานเวทีก็จัดเวทีจัดโต๊ะในคืนนี้เพื่อจะไม่ต้องขลุกขลักพรุ่งนี้ ยังดีที่ไม่่วง

เพราะมีอาหารว่างขนมโรตีสายไหมมีคนที่ชอบนายเซดไปซื้อมาพร้อมชาเย็นเป็นถุงๆ คนครบได้ดื่มกินกัน
ได้เวลาเกือบ 2 ทุ่ม ทำที่อดโรคเพื่อเอาแรงไว้รับงานก็ตกลงกันแยกย้ายบ้านใครบ้านมัน



พรุ่งนี้เจอกันที่เดิม เวลา 8 โมงเช้า ของวันที่ 21 พฤษภาคม 2551 ทุกคนพร้อมหน้ากันปฏิบัติงานตาม
มอบหมาย สิ่งแรกจะเป็นการจัดโต๊ะและดูแลความเรียบร้อยอีกครั้ง เพื่อความเหมาะสมที่จะวางแนว
เก้าอี้ซึ่งเป็นของอาคารจะเรียงเป็นแถวหน้ากระดานช่องละ 7 ตัว เว้นทางเดินตรงกลางห้องแล้วตั้งต่อ
อีก 7 ตัว จะได้ทางเดินเป็นเข้าออก คือด้านข้างผนังทั้ง 2 ข้าง และตรงกลาง ได้จำนวน 10 แถว เท่ากับ
140 ตัว เพื่อรับรองผู้เข้าร่วมประชุมทั้งที่ทีมวิจัยเป็นทางการและโดยการประกาศ ทางหอกระจายตัว
ได้เวลา 9.35 นาฬิกา ก็ได้พิธีกรรับเชิญ คืออาจารย์ อาจารย์อุกฤษ อีสมาแอล ซึ่งเป็นนักวิจัยของ
ชุมชนบ้านหัวทาง เปิดรายการก่อนเพื่อน กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการ และในระหว่างนี้ก็เป็น
การรอกแซกผู้มีเกียรติอีกหลายท่านที่สำคัญ เพราะตามหมายกำหนดการเปิดเวทีโดยนายอำเภอเมือง
สตูล แต่ที่ทีมงานจัดงานเห็นว่าผิดเวลาแล้ว ก็ได้โทรศัพท์ติดต่อไปอีกครั้ง ทราบภายหลังว่าท่านได้ส่ง
ตัวแทนมาคือท่านปลัดอาวุโส ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรเมืองสตูลก็ได้ส่งตัวแทนมาจำนวน 2
ท่าน เป็นสารวัตร และดาบตำรวจ ที่จำเรื่องท่านทั้ง 2 ไม่ได้ ส่วนของเจ้าหน้าที่ด้านป่าไม้ชายเลนก็มา
ด้วย ในส่วนเจ้าของพื้นที่ก็มีนายกเทศบาลมากับหลายท่าน แต่สักประมาณ 10 นาฬิกา ก็ได้เดินทางไป
ประชุมด่วนที่ศาลากลางจังหวัดสตูล แต่ก็มี เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิเคราะห์นโยบายและของเทศบาล ชื่อ
อานนท์ เป็นผู้สังเกตการณ์ และบันทึกภาพของการจัดงานในวันนี้อย่างละเอียด

ทุกท่านที่มาร่วมเวทีเปิดประชุมในวันนี้ ก็มีการลงทะเบียนที่โต๊ะที่จัดวางไว้ ผู้เฒ่าที่เขียนชื่อไม่ได้ก็มีตลับหมึกไว้บริการพร้อม คิดจำนวนคนแล้วคนมาร่วมจำนวนเก้าอี้ที่วางไว้ใช้ประโยชน์ทุกตัวแถมยังมีคนยืนอีกหลายคน เพราะตอนหลังได้มีฝนตกเล็กน้อย



ในระหว่างที่มีฝนตกก็ได้เวลาอาหารเที่ยงพอดี ก็เป็นการเลี้ยงบุปเฟ่ คือการช่วยเหลือตัวเอง แต่ก็ไม่สามารถกินเพราะมีชาวบ้านเป็นผู้หญิงให้บริการอย่างทั่วถึง จะน้ำดื่ม หรือชา กาแฟก็มีให้

แขกผู้มีเกียรติหลายท่านได้พูดคุยหลังจากจากงานเวทีพูดคุยกันมีสาระพอสมควร ที่มีการซักถามตามความเข้าใจ ในการทำโครงการก็มีผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคำถามก็ตอบไปตามความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ ที่ประทับใจแก่ชาวบ้าน และทีมงานวิจัยคือท่านปลัดอาวุโสเมืองสตูลที่ท่านนั่งพูดคุยจนกระทั่งงานเสร็จสิ้น

กิจกรรมที่ 2 จัดทำแบบสอบถาม

วันที่ 12 มิถุนายน 2551 หลังจากที่เราทีมวิจัยบ้านเขาเงิน โดยการสนับสนุนของ node สตูล ทำให้พวกเรามีความเป็นมิตรแน่นแฟ้นขึ้น มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะงานด้านการพัฒนาชุมชน ที่มีโครงการอย่างนี้เพื่อสนองแก่ชุมชน ที่ทำให้เกิดความรักสามัคคีที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อความสำเร็จตามที่ตั้งความหวังไว้ ตามวัตถุประสงค์ เห็นหน้าตาของกลุ่มทำงานเป็นทีมแล้ว อดที่จะนึกถึงสมัยที่เราเป็นเด็กๆที่ต้องทำงานร่วมกับเพื่อนๆ ร่วมชั้นเรียนไม่มีผิด ถึงแม้ผู้ร่วมงานมีเพียงน้อยนิดเมื่อเปรียบเทียบกับห้องเรียนขนาดใหญ่ นั่นก็คือ ชุมชน แต่เรา ก็ยินดีและสมัครใจที่จะทำ ในงานที่แปลกใหม่สำหรับพวกพวกที่มีความรู้แบบชาวบ้านโดยทั่วไปเท่านั้น

แต่ต้องทำงานที่มีคำว่า “วิจัย” ซึ่งน่าที่จะนำไปใช้ในหมู่นักเรียนชั้นผู้ที่มีการศึกษาชั้นสูงมากกว่า เราเข้าใจกัน แต่พอเราทำความรู้สึกกับคำจำกัดความของมันเข้าจริงๆ จึงรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ และเรียนรู้ด้วยตัวเองจริงๆ จึงไม่แปลกที่จะเรียกกลุ่มผู้ทำงานนี้ว่า “นักวิจัยชาวบ้าน”



เมื่องานได้ดำเนินการมาถึงขั้นที่เราเปิดเวทีปราศรัย ตามที่ชาวบ้านรู้จักกัน เพราะต้องแสดงตัวตนด้านหน้าเวที เช่น นักการเมืองเขาทำกันก็มีบ้างที่ความประหม่าเข้ามากับความรูสึก เช่น พวกเราที่จะถือว่าเป็นประสบการณ์ และจะนำไปปรับปรุง โดยเฉพาะด้านอิริยาบถซึ่งพวกเราไม่มีครูที่ไหนมาสอนให้หรอก มีความตั้งใจอย่างเดียวว่าต้องทำให้ได้ นี่คือการปราศรัยครั้งแรก

ก่อนที่จะทำงานอะไรก็ตามเราไม่เคยคิดคนเดียวทำอะไรคนเดียว เช่นกันครั้งนี้ เราชาวทีมวิจัยบ้านเขาเงิน คิดหาวิธีการนำเสนอ แม้ชื่อของโครงการ ที่ช่วยกันคิดแล้วคิดอีกหลายชื่อ เพื่อจะให้เหมาะสมกับงานที่ทำ และรัดกุม และอยู่ในกรอบงานที่วางไว้

หน้าที่เป็นสิ่งที่เราต้องยึดถือปฏิบัติ หากไม่พูดถึงน้องเนตรหรือยุภาพร หมั่นเหตุ จำได้ว่าตอนนั้นน้องมีท้องแก่อีกด้วย แต่น้องขยันเหลือเกิน มาตรงเวลานัดทุกครั้ง แถมยังอุตส่าห์พาสามีมาด้วย เรามีกำลังใจขึ้นมากทีเดียวที่น้องคนนี้จะจริงจังกับงาน เห็นได้จากการทำแบบสอบถามน้องละเอียดมากในเรื่องของชุมชน จะตั้งคำถามพวกเราต้องคิดแล้วว่า เหมาะสมหรือไม่ที่จะให้เป็นคำถามหลัก ไม่ก็คำถามแต่ต้องได้เนื้อหาที่มากที่สุด



ภายใต้ชื่อโครงการ “ศึกษาแนวทางเพื่อจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน” เพื่อหาข้อมูลในพื้นที่ป่าชายเลน และร่วมกันหาแนวทางจัดการป่าในอนาคตต่อไป ฉะนั้นแบบสอบถามที่ออกแบบจึงมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างยิ่ง ดังรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อเรียก ประวัติ ตำนาน ของสถานที่ล่าคลองต่างๆเป็นอย่างไร
2. พื้นที่ป่าชายเลนมีทั้งหมดประมาณเท่าใด
3. ในป่าชายเลนมีทรัพยากรอะไรบ้าง

4. แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ สัตว์ป่า และมีสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ อยู่บริเวณใดบ้าง
5. พันธุ์ไม้ในป่าชายเลนมีกี่ชนิด อะไรบ้าง ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นอย่างไร ที่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสูญพันธุ์ไปแล้ว
6. สภาพน้ำในลำคลองเป็นอย่างไร
7. การปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลอง มาจากสาเหตุใดบ้าง

ทั้งหมดนี้คือคำถามที่เราพร้อมกันกำหนดถึงการดำเนินงาน มีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าชายเลน เจ้าหน้าที่การประมง เจ้าหน้าที่หน่วยงานสิ่งแวดล้อม นักเรียนในชุมชน นายกเทศบาลตำบล นายอำเภอเมืองสตูล บุคคลที่กล่าวถึงนี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสำเร็จต่อชุมชน โดยการให้ทีมงานวิจัย เมื่อได้ลงพื้นที่ปฏิบัติงาน

กิจกรรมที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

เมื่อวันที่ 27 เดือนมิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 15.00 นาฬิกาเศษ พวกชาวบ้านทีมวิจัยบ้านเขาจีน ซึ่งประกอบด้วย นายอะไบ้ แดงกุล นายสะอาด กรมเมือง นายเผธิญ เดิมชัย นายสุนทร อ่อนน้อม นายสะอาด โต๊ะลาวัด นายรอหมาด แดหวามาลัย นายรอหีม แดงกุล นายเดิมศักดิ์ แดงกุล นายเจด หลั่งเส้น นายมะหนับ หมัดดาหมิน

เหล่านี้คือผู้ที่อาสาสมัครเข้ามาเพื่อรับใช้งานสังคม เช่นคราวนี้ เพื่อทำงานด้วยการวิจัยแบบชาวบ้าน โดยแบ่งกลุ่มงานกันทำเป็นกลุ่มๆ ไป ในทีมวิจัย 1 คน ต่อการไปสอบถามตามแบบสอบถามเป็นจำนวน 10 ครัวเรือน ซึ่งการแบ่งงานกันทำต้องวางแผนกันก่อน การมาประชุมในวันนี้ก็เช่นทุกครั้ง กว่าจะตกลงเริ่มเรื่องได้ก็ต้องรอกอยบางท่านที่จะเดินทางมาถึงวันวันนี้ ก็ข้าสถานที่ยังบ้านของบังไบ้ ซึ่งเป็นผู้อาวุโส คนหนึ่งของชุมชน ที่ทุกคนเคารพนับถือ นายสะอาดหรือบังเหลบ เป็นคนที่ได้รับมอบหมาย ให้จัดการดูแลในการประชุมทุกครั้ง ต้องเป็นธุระจัดหาอาหารว่าง เป็นพวกขนมและน้ำดื่ม ประเภทยัดลมชนิดกระป๋อง และสำหรับสมาชิกคอแข็งก็ต้อง กาแฟซองสำเร็จรูป หรือในวันพอเพียงสำหรับคนทำงานทีมวิจัยเรา อยู่กันกินแบบง่ายๆ

ที่ประชุมครบองค์ประธานเปิดฉาก ด้วยการขอโทษที่มาช้าไปนิด ที่ทุกคนไม่ถือสาเพราะเป็นเรื่องปกติ ของงานส่วนรวมเช่นนี้ ก็ไม่ให้เป็นการเสียเวลา มาจัดแบ่งกลุ่มคนกัน เพื่อให้ลงพื้นที่เพื่อที่จะไม่ซ้ำซ้อนกัน ทุกคนก็จดชื่อชาวบ้านในกลุ่มเป้าหมายที่จะไปสำรวจ เอาเฉพาะคนที่อยู่ใกล้บ้านตัวเองกันก่อน 10 ครอบครัวยแล้ว นำรายชื่อมาตรวจสอบว่ามีชื่อของใครซ้ำกับใครบ้าง แล้วมาคัดแยกอีกที ก็ได้จำนวนครัวเรือน 100 ครัวพอดี ก็เป็นธรรมดาบางคนบอกว่า คนที่อยู่ข้างบ้านไม่ค่อยถูกกัน ก็ไม่เป็นไร จะให้เพื่อนวิจัยอื่นที่สะดวกกว่าไปหาข้อมูลแทน จะได้ไม่ตกค้าง ก็เป็นเรื่อง

ธรรมชาติของสังคมไทย ที่เป็นเช่นนี้ ไม่นานก็จะดีเอง หมั่นทำดีเอาไว้ ความถูกต้องไม่เข้าใจกันมีทางแก้ไขกันได้



เป็นอันว่าวันนี้ ทุกคนได้รับการะ หน้าที่ กันครบถ้วนบริบูรณ์ ได้เวลา เกือบค่ำทุกคนต้องมีเวลาไปทำภารกิจที่บ้านอีก ก็ได้มอบเตอร์ไซค์คู่ชีพกลับบ้านกัน เพื่อจะได้มาปรึกษาหารือกันใหม่ตามที่นัดไว้วันถัดไป

กิจกรรมที่ 4 สรุปข้อมูล

ตั้งแต่วันที่ได้รับแบบสอบถาม คนละ 10 ชุดแล้ว สมาชิกทีมวิจัยก็ต่างคนต่างทำ เพราะข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามมีครบสมบูรณ์ แล้วตามลักษณะชุมชน จะมีบ้างเป็นรูปแบบสนทนา ตามสาระ สุขทุกข์ ของเพื่อนบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจละความคุ้นเคย โดยเฉพาะต้องบอกด้วยว่าที่มาวันนี้เพื่ออะไร ทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร แม้แต่ผลที่ได้รับก็ต้องอธิบายให้ชัดเจน เพราะงานของเราจัดทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของชุมชนอีกหลายอย่าง เพราะฉะนั้นพวกเราทุกคนก็รู้กันดีว่าจะพูดอย่างไรถ้ามีคำถามต้องตอบให้ชาวบ้าน และบางครั้งจำเป็นต้องทบทวนบทบาทที่ได้ทำมาแล้วก็ต้องพูดอีกครั้ง เพราะในชุมชนแต่ละชุมชนมีงานที่ฝ่ายภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีบทบาทหลายหน่วยงานมาก ต้องชี้แจงทำความเข้าใจกัน จะไม่ให้เกิดความสับสน และดำเนินชีวิตไปด้วยกันได้

จากการสอบถามจากเพื่อนวิจัยบางคนบอกว่า บ้านบางคนไปแล้ว 2-3 ครั้ง ก็ไม่เจอคน ถึงครั้งที่ 4 ก็ต้องไป ก็ได้ไปพบจริงๆ เพราะเขาไปทำงานนอกบ้านกันหมด ซึ่งเป็นเรื่องปกติของของชุมชนที่ต้องทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว และรับผิดชอบในด้านต่างๆ พวกเราก็ต้องพยายามและอดทนที่จะไปสำรวจข้อมูล เพื่อให้ได้มาตามต้องการ ที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน



จากผลที่ได้รับ อย่างได้กล่าวแล้วว่าพวกเราจะไปถามเขาถึงสิ่งที่เราต้องการจะรู้ก็ได้รู้ แต่ก็รู้แบบต่างกัน แม้แต่เรื่องอาชีพ ประวัติศาสตร์ชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การที่ความคิดเห็นก็ไม่เหมือนกันแน่นอนพวกเราทีมวิจัยก็ต้องเดินต่อไป เพื่อหาคำตอบในคำถามของงานวิจัยได้ อย่างมีเหตุมีผลในโอกาสต่อไป

วันที่ 12 กรกฎาคม 51 เวลา 10 โมงเช้า เราชาววิจัยทุกคนได้ตกลงกันก่อนแล้วว่า จะไม่กำหนดในการลงพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย แต่จะให้มาส่งงานกันในวันที่เรากำหนดไว้ บางคนเดินเก็บได้วันละ 3 ครั้วเรือน ก็ใช้เวลา 3-4 ครั้ง ก็เสร็จแล้ว ถ้าหากนำมาคำนวณเป็นเวลา จะเห็นได้ว่าการลงทำงานเพื่อพูดคุยและบันทึกข้อมูลไปด้วยแล้วใช้เวลาราวชั่วโมงเศษต่อครั้วเรือน ซึ่งก็น้อยที่ต้องมาทำงานกันกับเพื่อนบ้านที่ไม่แน่นอนกับเวลา

วันนี้เกือบจะ 1 เดือนเข้าไปแล้ว ตั้งแต่คราวที่แบ่งงานทำ ในการออกไปสำรวจเก็บข้อมูลจากชุมชน ซึ่งทุกคนก็จะแล้วเสร็จอยู่แล้ว แต่เราก็ไม่สามารถนำมารวบรวมเพื่อสรุปงานได้ ก็ได้แต่การ

พูดคุยกันถึงปัญหา และอุปสรรคที่ทำมา ก็เป็นธรรมดาการทำงานก็มีปัญหา จะด้วยปัจจัยใดก็แล้วแต่ก็ต้องนำมาซึ่งการแก้ไข เพื่อให้งานเดินไปข้างหน้า



เมื่อได้พูดคุยถึงประวัติชุมชนจากการได้ข้อมูลมา ก็มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันจากการมาหาข้อมูลข้อเท็จจริง แต่ก็ไม่ได้เป็นหลักการก่อนเพราะยังขาดข้อมูลเสริมให้เพิ่มเติม อาจจะคิดค้นคว้าจากหลักฐานต่างๆเพิ่มเติม ทุกคนที่มาวันนี้รวมทั้งน้องเนตรด้วย เห็นเวลาเที่ยงแล้ว ทางบ้านบึงไปโดยกรรยาของแก็ก็ได้หุงหาอาหารให้พวกเราได้กินกัน ก็รู้สึกผ่อนคลายที่ได้รับประทานอาหารร่วมกันแล้วมาต่อช่วงบ่าย เพื่อทำความเข้าใจเรื่องงานอีกเล็กน้อย เพื่อจะทำข้อสรุปเป็นเรื่องๆ ในส่วนของงานวิจัยจะได้ครบองค์ประกอบตามที่ทุกคนได้คาดหวังไว้ เพราะการใช้เวลานานเกินไปไม่ดีจะขาดความต่อเนื่อง ทุกคนเห็นพ้องว่าจะเร่งทำงานให้เสร็จ

วันที่ 14 สิงหาคม 2551 หลังจากที่บ้านวิจัยบ้านเขาเงินโครงการศึกษาแนวทางจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงินเมื่อวันที่ 12 สิงหาคมที่ผ่านมา มีสมาชิกได้รับหนังสือจากศูนย์ประสานงานหรือnode สตูล ที่เชิญให้ชาววิจัยทุกโครงการเข้าร่วมประชุมสัมมนา ณ รีสอร์ทชุมชนของบ้านบ่อเจ็ดลูก หรือชาวบ้านเรียก “ศาลาภูตโย๊ะ” ตั้งอยู่ที่ตำบลแหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล ใช้เวลาเดินทางร่วม 1

ชั่วโมง ในระยะทาง 60 กว่ากิโลเมตร ก็ได้ร่วมทำกิจกรรม และรับประทานอาหารพูดคุยกับเพื่อน สมาชิก ชาว สกว. ตามอัธยาศัย ได้รับความรู้พอสมควร

หลังจากนั้น 2 วัน ทีมงานของเรายังไฟแรงอยู่ ก็ได้นัดประชุมต่อเพราะได้ตกลงกันในระหว่างเดินทางไปร่วมงานดังกล่าว ก็เป็นไปอย่างที่ดีกลง เพราะงานเก่าต้องนำมาสะสาง ตามกำหนดงานของเราคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากที่ทีมงานได้เก็บมาจำนวน คือ 100 คราวเรือน ได้ตามเป้าหมายเพื่อมาเปรียบเทียบตามข้อเท็จจริง และได้เขียนเป็นรายงานพิมพ์เอกสารเพื่อความสะดวกในการนำมาศึกษา และใช้เป็นฐานข้อมูลในโอกาสต่อไป ทีมงานมีนายเชษฐ และนายสะอาด ได้ข้อมูลที่คัดเลือกว่าน่าจะถูกต้องกับความเป็นจริงของชุมชน และธรรมชาติในพื้นที่ที่ต้องมาวิจัย อย่างพิถีพิถันที่เขียนลงบนกระดาษจากการร้อยเรียงอักษรให้สื่อเป็นภาษาที่เป็นสากลถึงแม้จะเป็นอักษรพยางค์ไทยแต่ก็ไม่ง่ายสำหรับชาวบ้านเช่นเรา เพราะไม่ใช่คนเขียนนิยายอะไรทำนองนี้ แต่ก็พยายามช่วยกันคิดช่วยกันแก้ เพื่อให้ได้ข้อความที่เหมาะสม กว่าจะเป็นรูปเป็นร่างให้ได้หยิบอ่านก็คิดแล้วคิดอีก เมื่อขั้นตอนเสร็จสมบูรณ์ ถึงเวลาที่ต้องนำไปแจกจ่ายให้ชุมชนทราบเป็นเบื้องต้นต่อไป

กิจกรรมที่ 5 ขอข้อมูลจากหน่วยงาน

วันที่ 5 กันยายน 51 กว่าได้พบกันแต่ละครั้ง ก็ต้องดูความพร้อมของทีมวิจัยที่เป็นส่วนใหญ่ว่าจะว่างกันวันไหน ก็เป็นอันว่าวันนี้ กระผมนายเชษฐ และบังอาไป โดยนัดไว้ก่อนหน้านี้ว่าเราสองคนต้องไปทำภารกิจที่ดามะลัง เพื่อไปติดต่อประสานงานเกี่ยวกับโครงการที่ทำอยู่ ก็ออกจากบ้านโดยมอเตอร์ไซค์ของบังอาไป เป็นคนขับ สวมหมวกกันน็อกเสร็จออกรถขับไปได้สักครู่บังอา ก็พูดขึ้นว่า เชษฐไปธุระรีบร้อนอะไรไหม ก็ได้ตอบไปว่า ตามสบายเพราะไหนๆ ตั้งใจมาทำธุระกับบังแล้ว และเป็นเรื่องของผมด้วย คือบังจะแวะไปธุระที่บ้านอ คือบ้านของคนรู้จักที่อาศัยอยู่คนละหมู่บ้านกัน แต่เป็นคนที่ย่อยช่วยเหลือครอบครัวแก่ โดยเฉพาะการแนะนำให้ลูกชายได้รับการช่วยในเรื่องการเรียนของหน่วยงานหนึ่ง แถบออกว่าจะไปถามความคืบหน้าสักหน่อย เลยต้องแวะไปทำธุระนี้ก่อนก็ใช้เวลาไม่นาน เราก็ได้เดินทางต่อไปยังถนนสายดามะลังเพื่อให้ไปตรงเป้าหมาย คือ สำนักงานป่าไม้ชายเลนที่ 34 ก่อนเที่ยงมีเชนนั่นจะไม่พบกับเจ้าหน้าที่ ก็เป็นไปตามคาด ถึงไปสัก 11 นาฬิกาเศษ แต่ไม่มีหัวหน้าหน่วยอยู่ เจ้าหน้าที่ก็บอกว่าไม่เป็นไร เขาก็ได้ลงบันทึกการที่เราไปพบและติดต่อกับทางราชการ ทางเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ทราบชื่อ มีผู้หญิง 2 ท่าน และผู้ชาย 1 ท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์เรามาช่วยค้นหาเอกสาร ทั้งที่เป็นแผนพับ เอกสารโปสเตอร์ และรูปเล่มที่เกี่ยวกับป่าไม้ชายเลน และสัตว์น้ำสัตว์บกที่อาศัยในป่าชายเลน แม้แต่เป็นบทความที่พิมพ์ออกมา จากอินเทอร์เน็ต ก็ให้มากับเรา แถมยังพูดด้วยอัธยาศัยไมตรีที่เป็นมิตร และก่อน

กลับก็ได้ถ่ายรูปร่วมกันด้วย เราภูมิใจอย่างสุดซึ้งที่ให้โอกาสและบริการ แก่ราษฎรเช่นเรา และเราจะไม่ลืมเช่นกัน

วันที่ 23 กันยายน 51 เสร็จงานของกลุ่มที่ทำโดยคนหนุ่มมากที่ถือเป็นภารกิจหลัก หากเป็นการติดต่อระหว่างหน่วยงานจะไปกันคนหรือสองคนก็พอ เพราะการเป็นตัวแทนไปติดต่อกับส่วนราชการ จะดีกว่าไปกันมากๆ ซึ่งคิดว่าไม่เหมาะสม ครั้นนี้ก็เช่นกันทุกคนก็ให้ผู้อาวุโสคนเดิม คือบังอาไป ไม่ใช่เป็นการบังคับหรือเจตนาอื่นใด แกลสาด้วยความเต็มใจที่จะไปโดยเฉพาะ ในเขตพื้นที่ของเราเอง คือหน่วยงานเทศบาลตำบลคลองขุด ครั้นนี้ไม่เห็นแก่ใส่หมวกกันน็อก ก็ถูกของแกลเพราะไม่ได้ออกไปนอกเมือง ซึ่งไม่มีเจ้าหน้าที่คอยเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของชาวบ้าน ก็แปลกดีนะ ก็เป็นอันว่าการเดินทางไปเทศบาลครั้งนี้เพียงเพื่อต้องการข้อมูลชุมชนเท่านั้น แกลงไม่ได้ไปฟังเจ้าหน้าที่พูดอธิบายให้ฟังหรอก เห็นตอนกลับมาพร้อมกับเอกสารขนาดหนา 100 หน้าเศษ ที่หน้าปกเขียนว่าแผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลตำบลคลองขุด ทุกคนได้เปิดดูก็ได้ข้อมูลทั้ง 7 หมู่บ้าน แต่เราก็เอาความรู้ แก่ของหมู่บ้านเขาเงินเรา เท่าที่ต้องการใช้กับข้อมูลประชากรอื่นๆอีกเล็กน้อย เพราะในส่วนที่เป็นข้อมูลหลักก็มีอยู่ในเอกสารที่เราเก็บมาโดยทีมงานแล้ว

ต้องขอขอบคุณที่หน่วยงานให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อจะได้นำมาประคิดประต่อเป็นสาระและได้ศึกษาต่อไป

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูล

วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 52 รู้สึกว่านานพอสมควร ที่พวกเรารอคอย ว่าเมื่อไหร่จะจัดเวทีอีกซึ่งได้ทำความตื่นเต้น อีกครั้งหลังจากที่ได้จัดเวทีใหญ่โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานโดยเฉพาะ สกว. ผู้ประสานงานสตูล มากันอย่างครบครัน

เราได้เตรียมงานกันล่วงหน้า 1 วันก่อนทำงานก่อนทุกครั้ง ไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่ทันการณ์ ครั้งนี้ได้ประชาสัมพันธ์ไม่แพ้ครั้งก่อน มีหนังสือเชิญผู้นำท้องถิ่น ที่ขาดไม่ได้ก็มีผู้ใหญ่บ้านคือนายสุกโชก คงอาสา สมาชิกเทศบาล 2 ท่าน ที่มาวันนี้เพียง 1 ท่านคือนายจรูญ ยิ้มเอื้อน และผู้นำศาสนาือนายหมาด ขุนจง เป็นโต๊ะอิหม่าม มัสยิดบ้านเขาเงิน ครั้นนี้ทีมงาน เราจัดเวทีในช่วงเวลาบ่าย เริ่มตั้งแต่ 14.00 น. ได้เวลาบ่ายโมงนายอาไป แดงกุล ก็กล่าวสวัสดิต่อผู้มีเกียรติ และชาวบ้านที่มาร่วมงานทุกคน และกล่าวถึงที่มีการจัดเวทีในวันนี้ อ้างถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ทุกคนก็ฟังกันอย่างตั้งใจ ในระหว่างนี้ก็ยังมีผู้คนบ้างก็นั่งอยู่ก่อนแล้ว บ้างก็เพิ่งเดินทางมา แต่ทางเราก็มีการเตรียมความพร้อมไว้คอยต้อนรับ โดยมีอาหารว่างพวกน้ำหวาน ได้ต้อนรับอย่างไม่บกพร่อง ก็มีประชาชนส่วนหนึ่ง ก็มาช่วยดูแลให้บริการ อย่างทั่วถึง



สักครู่ก็มีทีมงานวิจัยคือนายหมาด แดงกุล ก็พูดต่อถึงประวัติชุมชนบ้านเขาจินตามที่ได้จากการไปเก็บข้อมูล รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ชุมชนแห่งนี้ปฏิบัติและร่วมงานกันมาอย่างยาวนาน มีผู้สนใจในเรื่องประเพณีบางอย่างที่พูดแต่เป็นอดีตไปแล้ว เพราะปัจจุบันไม่มีให้เห็น เช่น การเล่นบวสุ และอื่นอีกหลายอย่าง คนต่อมาถึงคิวของนายสะอาด กรมเมือง หรือบังเหลบเรา พูดที่มาที่ไปของป่าชายเลนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่มีความแตกต่างรวมทั้งบอกกล่าวประวัติของลำคลองสายต่างๆ แม้แต่ข้อมูลของสัตว์น้ำ สัตว์ป่าชายเลน เพื่อให้ทุกคนได้ทราบ และได้เข้าใจว่าทำไมเราคิดมาดูแลรักษาและฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชนบ้านเขาจินเรา

คราวนี้ก็เป็นเวลาของนายเผชิญ เต็มชัย ทางทีมงานจัดให้พูดเกี่ยวกับการให้ความรู้ที่ว่าด้วยกฎหมายป่าไม้ป่าชุมชน รวมถึงป่าชายเลนว่าเราจะกระทำต่อทรัพยากรนี้กันอย่างไร เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎหมาย ในระหว่างนี้เองผู้ใหญ่ก็เดินทางมาถึงพอดี คือนายสมพงษ์ หลีเคราะห์ ผู้ที่พาให้ทีมงานเราทำงานวันนี้ และก็ได้นำเสนอให้ท่านผู้มีเกียรติให้รู้จักอีกครั้ง และเป็นโอกาสของผู้นำชุมชนพูดต่อ คือนายหมาด หรือโตะอีหม่ามาซาซิน คือชื่อที่ชาวบ้านเรียกทั่วไป ก็ได้แสดงความคิดเห็นว่ามีการจัดเวทีและนำเสนอ เช่นว่าเป็นการรักษาธรรมชาติให้สมบูรณ์เป็นเรื่องที่ดี

และต่อด้วยนายจรรยา ซึ่งเป็นสมาชิกเทศบาลคลองขุด บอกว่าข้อมูลที่มีอยู่ในมือขณะนี้ดีแล้ว แต่อยากให้เข้าไปในส่วนที่เป็นข้อมูลที่ได้กล่าวอ้างเรื่องการดำรงตำแหน่งของนักการเมืองท้องถิ่นที่ยังเป็นรูปแบบ อบต. อยู่ยังไม่ถูกต้อง ก็ได้พูดไว้เพื่อให้ทุกคนทราบ และจะได้นำมาแก้ไขต่อไป

ท่านต่อไปถือเป็นบุคคลสำคัญท่านหนึ่ง คือผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาจิน ที่เราใช้สถานที่เป็นที่จัดเวทีประชุมในวันนี้ กล่าวถึงประโยชน์การทำป่าชุมชน และช่วยกันดูแลธรรมชาติ ทางโรงเรียนยินดีให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนกิจกรรมนี้

ในการจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลคราวนี้ ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้แสดงความรู้สึกและความเห็น แม้แต่กลุ่มวัยรุ่นอย่างนายมาแอล คนนี้ซึ่งในชุมชนรู้จักดี แก่เป็นผู้สนใจเรื่องของสังคมหลายเรื่อง ในเวทีนี้ก็เช่นกัน อยากให้มีพันธมิตรป่าไม้ชายเลน และพันธมิตรน้ำที่ขาดหายไป เช่นปลาบางชนิด ให้ช่วยกันฟื้นฟูขึ้นใหม่ เพื่อทดแทน

และมีคณะทำงานทีมวิจัย คือนายปะหนัน หมัดตามิน ได้พูดถึงการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุว่าเป็นประโยชน์กับชุมชนทั้งสิ้น

ก็ได้พูดกันตามความรู้สึกที่แสดงออกมา อย่างทีมวิจัยเราเองก็อดไม่ได้อย่างบังอรหิม แดงกุล ได้พูดขอบคุณทุกคนที่ได้ให้ความสนใจเรื่องชุมชน ถึงแม้ทรัพยากรธรรมชาติจะสูญหายไปสักเท่าไร ก็แล้วแต่ ขอให้คืนมาสัก 30 % ก็น่าภูมิใจแล้ว มาถึงคราวของทีม node สตูล โดยนายวิมาท หมาดสา เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นได้เกี่ยวกับเรื่องชุมชน เพื่อให้หายข้อสงสัย ก็มีผู้หญิงคนหนึ่งทราบชื่อว่า โฉะยาเถียะ ได้ลุกขึ้นขอความช่วยเหลือให้ช่วยดูแลผู้ที่มีอาชีพการลากหอย โดยใช้เครื่องมือทุ่นแรง ได้เห็นใจแก่ผู้ที่ไม่สามารถออกไปหากินไกลๆ ทางทะเลได้ ก็เป็นเรื่องที่น่าคิดแม้แต่ผู้สูงอายุก็ยังเรียกร้อง

ถึงคราวที่ใหญ่ของเราคือนายสมพงษ์ หลีเคราะห์ กล่าวสวัสดิต่อทุกท่าน และต้องออกตัวว่าตัวเองไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎเกณฑ์ต่างๆ ให้ชุมชนเป็นผู้วางกฎระเบียบกันเอง node สตูล เป็นเพียงหน่วยงานที่คอยช่วยเหลือชุมชนเพื่อให้เต็มเต็มกับภารกิจที่ชุมชนเสนอ และทำเท่านั้นโดยการแสดงถึงข้อมูล เพื่อการศึกษาให้ชุมชนนำไปปฏิบัติตามข้อตกลง

สุดท้ายเป็นการปิดเวลานำเสนอโดยสมาชิกเทศบาล คือนายจรูญ ยิ้มเยื่อน ว่าโครงการดีๆ อย่างนี้ เราต้องร่วมมือกันและปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ชุมชนและสังคมอยู่กันอย่างมีความสุข

การทำงานทุกอย่างต้องมีวันสิ้นสุด จะด้วยเหตุผลอะไรก็แล้วแต่ต้องมีข้อสรุปถึงการกระทำที่ผ่านมว่าจะได้ผลประการใด ไม่ว่าจะด้านดีหรือด้านไม่ดีก็ตาม แม้บางครั้งต้องมีความขัดแย้งกัน ก็ถือเป็นเรื่องที่ดี จะได้ไปค้นคว้าข้อมูลเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้กับความถูกต้อง ลบล้างข้อมูลที่เป็นเท็จ แต่ครั้งนี้ต้องผ่านมติเห็นชอบ หรือการทำประชาคมในชุมชน เมื่อทุกคนได้เห็นชอบ ก็นำไปเป็นข้อสรุปนำมาซึ่งการวิเคราะห์ ว่าสิ่งที่ดำเนินการมานั้นถูกต้องแล้ว อะไรขาดเกินอย่างไรก็ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับพื้นที่ของชุมชน อย่างชุมชนเขาจีนแห่งนี้ ส่วนที่เกิดจากความต้องการเห็นจะไม่มี จะมีแต่ส่วนที่ขาดหายไปทั้งสิ้น จะเป็นพืชพันธุ์ หรือสัตว์น้ำล้วนแต่ขาดหายไปมากมาย เห็นทีที่จะต้องฟื้นฟูกันด้านสิ่งแวดล้อม กันอย่างจริงจังก่อนที่จะสายเกินไป

ข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีหลายหน่วยงาน เช่น ที่ว่าการอำเภอเมือง ด้านจำนวนประชากร สำนักงานเทศบาลตำบลคลองขุด ด้านการพัฒนาพื้นที่ที่จะทำความเจริญในชุมชนหรือไปทำลายสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่หรือไม่ หน่วยงานด้านป่าไม้ชาย

เลนทำให้ได้ข้อมูล จำนวนเนื้อที่ป่าไม้ และสัตว์ป่าชายเลนต่างๆ เพื่อความสะดวกในการดำเนินการสำรวจวิจัย ได้อย่างถูกต้องน่าเชื่อถือ

7. แลกเปลี่ยนแนวทางการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านห้วยทาง

จุดเริ่มต้นการทำวิจัยเรื่องการจัดการป่า ของชุมชนบ้านเขาจีน โดยมีชุมชนบ้านห้วยทางเป็นต้นแบบการทำงาน และแกนนำพื้นที่บ้านห้วยทางต้องการขยายพื้นที่ทำงาน มาแนะนำบ้านเขาจีน จากที่ชุมชนบ้านห้วยทางได้ทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จนได้รูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงาน สามารถแก้ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างชาวบ้านในชุมชน กับเจ้าหน้าที่รัฐ จนมีส่วนร่วมในการจัดการป่า จัดกิจกรรมร่วมกัน สนับสนุนการทำงานเช่น การสร้างสะพานเดินในป่าชายเลน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนกิจกรรมฐานการเรียนรู้ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหน่วยงานมาสนับสนุนการทำงานของชุมชน เช่น วิทยาลัยชุมชนสตูลสนับสนุนการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิทยาลัยเทคนิคสตูล สนับสนุนการทำกลุ่มผ้ามัดย้อมโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ (เปลือกไม้ป่าชายเลน) จังหวัดสตูลสนับสนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว และอีกหลายหน่วยงาน

จากการที่ได้ไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนห้วยทาง ทีมวิจัยได้เดินทางไปสำรวจสถานที่จริง เข้าพบประธานศูนย์เรียนรู้ป่าชายเลนบ้านห้วยทาง นายสมิคร สะคน ได้บอกเล่าว่าป่าชายเลนบ้านห้วยทาง มีการดำเนินงานในช่วงแรกลำบากมากไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเลย แล้วยังไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงานของกลุ่มจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานขึ้น ชาวบ้านเห็นว่าหากปล่อยให้มีการตัดไม้ทำลายป่าทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมลง จึงมีการรวมตัวกันหาแนวทางการจัดการป่าชายเลนชุมชนในปี พ.ศ.2549 ซึ่งเริ่มต้นด้วยการทำโครงการวิจัยเรื่อง"ศึกษารูปแบบการจัดการป่าชายเลนบ้านห้วยทาง ในพื้นที่ป่าชายเลนจำนวนพื้นที่ 600ไร่ และซึ่งจากงานวิจัย ส่งผลให้ชุมชนบ้านห้วยทาง ได้ป่าชุมชนในปี พ.ศ.2551 เกิดศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชนจำนวน 7 ฐาน และมีการขยายเข้าร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวน 10 ชุมชน

ทีมวิจัยได้มีการแลกเปลี่ยนในเรื่องของการจัดการป่าชายเลนชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการป่าของชุมชนของบ้านเขาจีน ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านห้วยทางได้ให้คำแนะนำในเรื่องของการขอพื้นที่ป่าชายเลนชุมชน วิธีการในการเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ ระเบียบข้อบังคับตามรัฐธรรมนูญที่ต้องไปศึกษา และที่สำคัญคือต้องมีรูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาจีนเองด้วย

8.ประชุมหาแนวทางจัดการป่าชายเลน

วันที่ 5 พฤษภาคม 52 เวลา 14.00 น. ที่บ้านของนายอาไ้แบ้ แดงกุล และทีมวิจัยบ้านเขาเงิน พร้อมกับพี่เลี้ยง node สตูดได้ประชุมเพื่อหาแนวทางจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน ตอนแรกทีมวิจัยบอกว่าต้องรอให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมมากก่อน และต้องให้ผู้มีตำแหน่งทางการเข้ามาร่วมด้วยเช่นผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาล หรือว่า สท. ไม่เช่นนั้นพวกเราจะทำไม่ได้ หลังจากนั้นพี่เลี้ยง สกว.ก็ตอบว่าให้พวกเราทีมวิจัยทำไปก่อนแล้วค่อยชวนเขามาทีหลังเพราะว่าต้องทำให้เขาเห็นก่อน ในเมื่อเราได้เชิญเขาไปแล้ว เขาไม่มา ถ้าหากนั่งรอเขาจะทำให้เสียเวลา

หลังจากนั้นก็เริ่มคุยถึงแนวทางที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านหัวทาง หลังจากนั้นพี่เลี้ยง สกว. ได้กำหนดประเด็นว่าแนวทางการจัดการป่าบ้านเราควรจะเป็นอย่างไร โดยให้ทีมวิจัยช่วยกันระดมเขียนลงแผ่นชาร์ต เริ่มด้วยการกำหนด เขตพื้นที่ป่าชายเลน ว่าจะแบ่งเป็น 4 เขต คือ เขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าใช้สอย เขตป่าเพาะเมล็ดพันธุ์ และเขตป่าสมุนไพร พร้อมกับกำหนดนิยามของเขตพื้นที่ป่าต่างๆไว้ หลังจากนั้นพี่เลี้ยง สกว.ได้ตั้งประเด็นต่อไปว่าควรมีกฎระเบียบด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเป็นอย่างไร ทีมวิจัยก็ช่วยกันระดมกันต่อไปว่า ห้ามใช้ประโยชน์ใดๆในเขตป่าอนุรักษ์นอกจากตกปูดำ ห้ามนำพันธุ์ไม้ออกจากพื้นที่ป่าชายเลน ห้ามบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกตัดไม้ ถ้าเป็นสมาชิกตัดได้แต่ต้องแจ้งกรรมการให้ทราบก่อน ถ้าหากสมาชิกตัดไม้ต้องมีการปลูกทดแทน หลังจากนั้นก็ได้แยกย้ายกันกลับบ้านแล้วนัดกันใหม่



วันที่ 10 พฤษภาคม 52 เวลา 14.00 น.ที่บ้านของนายอาไป๋ แดงกุล และทีมวิจัยบ้านเขาสินพร้อมทั้งพี่เลี้ยง node สดุดได้ประชุมหาแนวทางการป่าชายเลนกันต่อ โดยที่นำประเด็นพูดคุยครั้งก่อนมาคุยต่อแล้วมาจัดเรียงให้เข้าที่สวຍงามดังนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ใดในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ยกเว้นการตกปู, สมาชิกคนใดที่ต้องการใช้ไม้เพื่อความจำเป็นในครัวเรือนจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการป่าชายเลนฯทราบล่วงหน้าก่อน 3 วัน เว้นแต่กรณีสุดวิสัยจะพิจารณาภายใน 1 วัน, สมาชิกคนใดตัดไม้ 1 ต้นจะต้องปลูกทดแทน จำนวน 5 ต้น, ผู้ใดตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเขาสินจะต้องจ่ายค่าปรับ 500 – 1,000 บาท , ค่าปรับที่ได้จะนำเข้ากองทุนพัฒนาป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาสิน, ห้ามบุคคลภายนอกเก็บลูกฝัก พันธุ์ไม้ จากป่าชายเลน ก่อนได้รับอนุญาต จากคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาสิน, บทเฉพาะกาลกฎระเบียบข้อบังคับนี้ สามารถปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม หลังจากนั้นได้พี่เลี้ยง สกว.ได้ตั้งประเด็นต่อว่า ควรมีใครบ้างที่จะเป็นคณะกรรมการจัดการป่าและมีแผนงานการจัดการป่าอย่างไรบ้าง ทีมวิจัยก็เสนอว่า คณะกรรมการบริหารควรเป็นทีมวิจัย เนื่องจากมีความเข้าใจกับเรื่องดีอยู่แล้ว และที่สำคัญมีใจที่ทำงาน แล้วค่อยชวนผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาล และผู้อำนวยการโรงเรียนเข้ามาเป็นกรรมการที่ปรึกษา หลังจากนั้นทีมวิจัยก็ช่วยกันระดมแผนงานจัดการป่าลงบนกระดาษชาร์ตว่าแผนงานมีดังนี้นี้ งานประชุมคณะกรรมการ งานประชุมสมาชิก งานประสานงานกับหน่วยงานภาคีต่างๆ งานรับสมัครสมาชิก งานจัดทำแนวเขตและทำป้าย งานสำรวจตรวจการณ์ งานปลูกป่า สางป่า งานเพาะพันธุ์กล้าไม้ งานปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ งานทำปะการังเทียม เมื่อเสร็จแล้วทีมวิจัยก็ได้ช่วยกันตรวจสอบและเติมเต็มเพื่อให้ครบถ้วนสมบูรณ์

9.กิจกรรมจัดการทรัพยากร

9.1 สางป่า

เริ่มแรกทีมวิจัยได้มีการประชุมเพื่อปรึกษากันในเรื่องพื้นที่ที่จะไปทำการสางป่าชายเลน เพื่อวางแผนก่อนไปลงพื้นที่ทำกิจกรรม โดยมีเลือกพื้นที่ในการลงไปทำการสางป่า และการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนก่อนลงพื้นที่ ซึ่งการสางป่าเป็นการช่วยดูแลได้อีกวิธี เนื่องจากการช่วยให้ไม้ที่ต้นขนาดเล็กได้มีการเจริญเติบโตขึ้น ถ้าป่าชายเลนส่วนไหนที่มีความหนาแน่นมากเกิดไป จะส่งผลให้ไม้ที่อยู่ต่ำลงมาไม่ได้รับแสง เมื่อแสงไม่สามารถที่ส่องมาถึงต้นไม้ที่อยู่ชั้นล่างๆก็จะทำให้หยุดการเจริญเติบโต และอีกส่วนหนึ่งการสางป่าชายเลนก็จะทำให้ป่าดูสวยงาม ซึ่งการสางป่าชายเลนเป็นการตัดกิ่งไม้ออกบางส่วนเพื่อให้แสงส่องลงมาถึงด้านล่างได้

วันลงพื้นที่เพื่อสางป่า โดยมีการนัดหมายจากการประชุมในครั้งก่อน โดยได้ให้ทีมวิจัยได้เตรียม มีด อาหาร และต้องมีการแต่งตัวที่กระชับทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว ที่เป็นสิ่งจำเป็นในการลง

พื้นที่ การลงพื้นที่ไปสาธิตป่าชายเลนต้องเดินทางโดยใช้เรือหางยาว ซึ่งการเดินทางใช้เวลา ประมาณ 10 นาที เมื่อเดินทางถึงพื้นที่ ทีมได้ช่วยกันตัดแต่งกิ่งไม้ที่ดูหนาแน่นจนเกินไปออก ซึ่งการทำกิจกรรมนี้มีความลำบากมากในการที่จะสาธิตป่าชายเลน เนื่องจากพื้นที่เป็นป่าโกงกางที่มีความหนาแน่นมาก เดินลำบากมาก ต้องเดินไปตามรากของต้นโกงกาง และต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างสูง เพราะรากโกงกางบางต้นอาจไม่แข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักของคนได้ และอาจที่จะตกลงมาเจ็บได้ ซึ่งการสาธิตป่าชายเลนใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง แต่ไม่ได้ตามเป้าหมายขอบเขตพื้นที่ที่วางแผนไว้ เนื่องจากคนไปกันน้อย จนไม่สามารถที่จะทำได้หมดตามเป้า หลังจากทีมได้ร่วมกันสาธิตป่าแล้วก็เดินทางกลับ



9.2 ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำนี้ เกิดขึ้นจากการพูดคุยภายในทีมวิจัยด้วยกัน หลังจากที่ได้ไปศึกษาข้อมูลทรัพยากรของชุมชนบ้านเขาเงิน ซึ่งพบว่าสัตว์หลายชนิดได้ลดจำนวนน้อยลงจากการถูกล่าโดยชาวประมง โดยเฉพาะปลาบางสายพันธุ์ก็ได้สูญพันธุ์ไปแล้วบ้าง จึงเป็นที่มาว่า ควรที่จะมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในลำคลองทำกินให้มากขึ้น จากที่ได้มีการปรึกษาหารือกัน ก็ได้มีการนัดประชุมกัน เพื่อวางแผนที่จะจัดกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในลำคลองทำกิน โดยได้ร่วมกันออกแบบหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์พันธุ์ปลาจากกรมประมงจังหวัดสตูล ซึ่งทางประมงจังหวัดสตูลได้สนับสนุน หลังจากที่ได้พันธุ์ปลาเรียบร้อยแล้วก็ได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะทำการปล่อยปลา เป็นท่าเรือคลองทำกิน และวิ่งเรือกลางลำคลองทำกินระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร จำนวน 2 จุด

วันทำกิจกรรมปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่คลองทำกิน ก็ได้มีการรวมตัวกันของทีม และยังมีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในครั้งนี้ด้วย เริ่มแรกทุกคนได้ช่วยกันขนย้ายพันธุ์ปลาไปยังท่าเทียบเรือคลองทำกิน เมื่อถึงท่าเรือทีมวิจัยก็ได้อธิบายถึงวิธีการปล่อยพันธุ์ปลา และทำไมต้องมาปล่อยพันธุ์ปลากันให้กับเยาวชนที่เข้าร่วมฟังกัน หลังจากที่ได้อธิบายกันเรียบร้อยแล้ว ทุกคนก็ช่วยกันปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่คลองทำกิน





บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

ชุมชนบ้านเขาเงินมีธรรมชาติแวดล้อมด้วยภูเขาและทะเล แอ่งน้ำ ทั้งคลองชลประทานไหลผ่าน ซึ่งอยู่รอบต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 เมื่อลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. **ภูเขาเงิน** หรือภาษาถิ่นเรียกว่าภูเก็จเงิน เป็นภูเขาเดี่ยวตั้งอยู่กลางหมู่บ้านในชุมชนเขาเงิน มีเนื้อที่ประมาณ 8 ไร่ มีความสูงประมาณ 100 เมตร มีถ้ำที่สามารถใช้เป็นที่พักอาศัยได้ คือ ถ้ำพระนอน ถ้ำค้างคาว ถ้ำกุน ถ้ำท่านหมึก และนาเขา ซึ่งภูเขาเงินในปัจจุบันนี้เดิมเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันพัฒนา ได้สร้างสิ่งประดิษฐ์ พระพุทธรูปและอารามสนะต่าง ๆ จึงได้ยกฐานะเป็นวัด ชื่อวัดถ้ำเขาเงินธิระประดิษฐ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ซึ่งมีพระสงฆ์และสามเณรประจำพรรษาอยู่มิได้ขาด และในบริเวณรอบถ้ำเขาเงินก็ได้ขุดเป็นลำคลอง ซึ่งมีขนาดกว้างประมาณ 5 เมตร มีส้วมน้ำอาศัยอยู่ โดยมีต้นไม้ที่พระและชาวบ้านได้ร่วมกันปลูกไว้เป็นร่มเงาเต็มพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 5 ไร่ เหมาะที่จะปฏิบัติธรรม ทั้งในถ้ำก็มีการตกแต่งให้น่าอยู่อาศัยยิ่งนัก ที่น่าชมในฝีมือช่างก็เป็นงานก่อสร้างคอนกรีตเป็นชั้น ๆ ที่ถ้ำพระยื่นถึง 7 ชั้น ด้วยความมั่นคงแข็งแรง ผู้ปฏิบัติธรรมและผู้คนทั่วไปได้แวะเวียนมาชมความงามของธรรมชาติเป็นประจำ และได้มีผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมทุนสร้างเจ้าแม่กวนอิม เป็นที่กราบไหว้บูชาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ก็ใช้พื้นที่บริเวณถ้ำแห่งนี้จัดงานรื่นเริงอยู่บ่อยครั้ง อันเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเรื่อยมา

2. **คลองชลประทาน** เป็นลำคลองส่งน้ำที่ดำเนินงานโดยกรมชลประทาน เมื่อเกือบสี่สิบปีที่ผ่านมา ซึ่งมีจุดต้นน้ำที่ฝายคุสน อำเภอกวนโดน มีความยาวถึง 18 กิโลเมตร ผ่านมายังหมู่ที่ 1 เขาเงินเป็นที่ส่งน้ำลงสู่ลำคลองตาขย และที่เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้าน เกษตรกร ลำคลองสายนี้ได้ปรับปรุงแต่งให้เป็นที่ยังงานประเพณีลอยกระทงร่วมระหว่างหมู่ที่ 1 และ ชุมชนหมู่ที่ 4 บ้านคลองขุด ได้สนุก รื่นเริง เป็นประจำทุกปี

3. **คลองท่าเงิน** หรือหัวท่า ซึ่งเป็นที่มาให้ชุมชนชาวบ้านเขาเงินมีอาชีพด้านประมง หาทอยปู ปลา และแม้แต่ในอดีตที่เคยใช้ทำเรือเป็นเส้นทางออกสู่ทะเล เช่น ตัดไม้มาเผ่าถ่าน มีวังปลาบริเวณโค้งท่าส้ม และเคยมีชาวบ้านมาอาศัยอยู่หลายครัวเรือน มีต้นไม้ร่มมะขามขนาดใหญ่ขึ้นบริเวณท่าหน้า ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่นี้ทำมาหากินทางทะเล เป็นลำน้ำที่มีความยาวของแม่น้ำสายนี้มีความคดเคี้ยว และสายคลองเล็ก ๆ ตั้งแต่ปากคลองพร้าวที่เชื่อมติดกับทะเลอันดามันถึงท่าเทียบเรือเขาเงิน มีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร มีความกว้าง 40 เมตร เมื่อน้ำขึ้นเต็มที่

ประมาณ 4 เมตร และมีตำนานของคลองสายย่อย ที่มีความมหัศจรรย์ให้ผู้ที่ต้องพึ่งพาอาศัยลุ่มน้ำท่าจีนแห่งนี้ได้ประจักษ์ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่ได้บอกเล่ากันมา

คลองท่าจีนมีลำคลองสายย่อย 25 สาย ดังนี้ คือ

1. **คลองอิฐ** เป็นจุดเริ่มต้นที่คนในชุมชนเขาเงินแห่งนี้ได้สัมผัสกับลำน้ำสายนี้แม้จะเป็นช่องแคบ มีความขามลึกประมาณ 80 เมตร แต่ก็มีควมลึกพอที่จะจอดเรือหรือเพื่อที่จะเชิญเรือขึ้นบนคอนไ้เตรียมซ่อมเปลี่ยนชิ้นส่วนที่ชำรุดของเรือผู้คนทั่วไปต้องใช้คลองแห่งนี้อันเป็นที่มาของคลองอิฐ โดยเหตุที่มีผู้หญิงชาวเงินคนหนึ่งสมัยนั้นได้ใช้พื้นที่ริมคลองนี้เป็นร้านค้าขายน้ำชาไว้รองรับลูกค้าที่เป็นชาวประมงพื้นบ้าน และผู้ที่มาทำไม้เผาถ่านในสมัยนั้น จนกระทั่งเรียกคลองอิฐซึ่งเป็นชื่อของผู้หญิงชาวเงินคนนี้เอง

2. **คลองน้ำเหม็น** เป็นสายคลองขนาดกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 100 เมตร เชื่อมต่อจากคลองปลาปนไหลลงสู่คลองสายใหญ่คือคลองท่าจีน ด้วยสมัยนั้นนอกจากมีเตาเผาถ่านแล้วนายทุนคนเดียวกันก็ได้สร้างโรงงานปลาปนเพราะเห็นว่าอยู่ใกล้ริมน้ำ สะดวกที่จะขนถ่ายปลาปนและน้ำเสียออกจากโรงงานที่เป็นที่มาของคลองน้ำเหม็น

3. **คลองปากเบี้ยว** อยู่ถัดมาทางทิศใต้ของคลองน้ำเหม็นเป็นสายน้ำที่มีความกว้าง 6 เมตร และยาวประมาณ 1,000 เมตร มีน้ำขึ้นลงน้ำลึกเต็มที่ประมาณ 5 เมตร ถึงเวลาน้ำแห้งขนาดน้ำขอดคือเดินไปมาได้ มีเรื่องเล่าสมัยก่อนมีคนตัดไม้เผาถ่านชื่อโต๊ะปากเบี้ยวเกษอบมาใช้ลำคลองสายนี้เพื่อที่พักผ่อนรับประทานอาหารและจอดเรือนอนเล่นเป็นประจำ

4. **คลองลาปู** กว้างประมาณ 6 เมตร ยาวประมาณ 480 เมตร มีความลึกพอสมควรจะทำให้ปลาตัวใหญ่อย่างปลาลาปูหรือปลาเก๋า เป็นตำนานเรียกชื่อจนติดปากชาวประมงในบริเวณนั้นทุกครั้งที่ออกเรือหาปลาไม่มีใครที่จะลืมเลือนแวะไปสักครั้งแต่ก็ไม่ผิดหวังจริง ๆ ได้ปลาอย่างที่เราสนใจ

5. **คลองหมาก** มีความกว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 500 เมตร เป็นสายน้ำย่อยแห่งลำคลองท่าจีนที่ชาวบ้านเล่าขานถึงที่มาของสายน้ำนี้ว่ามีชาวบ้านในชุมชนจะชักชวนกันไปตัดไม้ที่เรียกว่าไม้หมากมาทำเป็นที่พักอาศัยเพราะไม้นี้มีลักษณะกลมสวยงามได้ขนาด จึงเรียกเป็นภาษาติดปากมาจนถึงทุกวันนี้

6. **คลองชะเลี้ยวร้าง** มีความยาวของลำคลองประมาณ 300 เมตร ไม่กว้างมากนักพอที่จะนำเรือพายเข้าสู่ลำคลองได้ แต่ด้วยเหตุที่มีความคดเคี้ยวไปมา ครั้งก่อนเคยมีผู้คนมาทำไม้เผาถ่าน

มาก่อนทุกทีที่มีเตาถ่านชาวบ้านนิยมเรียกว่า ชะเลี้ยว ซึ่งที่นี้ก็เช่นกันแต่ได้เลิกกิจกรรมมานานแล้ว หรือร้างไม่มีผู้คนอาศัยแล้วไม่เห็นแม้แต่ซาก

7. **คลองโตะเล็ก** มีความกว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 400 เมตร มีเรื่องเล่าถึงประวัติของคลองซึ่งมีชายแก่คนหนึ่งที่มีอาชีพหาปลาเหมือนเช่นผู้อื่นที่มีอาชีพเดียวกัน แต่แก่ได้ปักหลักฐานบ้านเรือนที่นี้เพราะโดยเหตุที่สมัยนั้นอาจจะอยู่ใกล้ที่ทำเตาถ่านซึ่งสะดวกที่จะไปทำมาหากินซึ่งระยะห่างไม่ไกลนักกับคลองชะเลี้ยวร้าง

8. **คลองชิง** มีความกว้างแค่ 2 เมตร ยาวประมาณ 300 เมตร ซึ่งนับว่าเป็นสายน้ำที่แคบแต่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติโดยเฉพาะมีต้นชิง มีลักษณะคล้ายต้นกระพ้อใช้ใบทำประโยชน์ได้ เช่น มุงหลังคา หรือกั้นฝาผนังที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเขาจีนยวมที่ต้องการชิงมามุงหลังคาจะนึกถึงลำคลองสายนี้เสมอ

9. **คลองจันทาย** มีความกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 150 เมตร เล่ากันว่าสมัยที่ชาวบ้านเขาจีนมีนายทุนทำเตาถ่านก็มีเรือโตบหรือเรือใบมาบรรทุกถ่านไปยังเมืองป็นัง แต่ระหว่างที่เดินเรือไปนั้นได้เกิดไฟไหม้เรือที่ปากคลองนี้เพราะไม้ถ่านไฟไม่ดับสนิทเป็นเหตุให้ชาวจีนที่มากับเรือนั้นได้เสียชีวิตลง จึงได้เรียกชื่อคลองนี้ว่า คลองจันทาย ตามเหตุการณ์ดังกล่าว

10. **คลองบ้า** มีความกว้างประมาณ 6 เมตร ยาวประมาณ 150 เมตร เล่ากันว่าสายน้ำแห่งนี้มีย่านสะบ้า ซึ่งคนสมัยก่อนนิยมนำมาทำประโยชน์ เช่น ย่านสะบ้าใช้ทำยาสระผม หรือทำเป็นเชือกผูกมัดเครื่องใช้ได้คงทนแข็งแรง คลองสายนี้นอกจากเป็นตำนานของย่านไม้แล้วยังเป็นแหล่งหาปลาที่มีปลามาก

11. **คลองข้าวหอนางสีดา** กว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 400 เมตร ชื่อก็บอกอยู่แล้วของที่มาสายน้ำที่มีผู้คนนิยมของป่าโดยเฉพาะพันธุ์ไม้ที่ชื่อข้าวหอนางสีดา ซึ่งมีภูเขาเป็นฉากหลังให้หมู่บ้านนาพันธ์ได้อาศัยที่เขตรอบนอกไปให้เขยชมแก่ผู้พบเห็น

12. **คลองเขาขาว** มีความกว้างประมาณ 6 เมตร ยาวประมาณ 160 เมตร อันที่จริงคลองนี้มีส่วนสัมพันธ์กับภูเขาที่เป็นเทือกเขาขาว ที่สายคลองสายน้ำระยะสั้นที่ไหลลงสู่ปากอ่าวหรือปากคลองเชื่อมต่อทะเลอันดามัน ทุกลำคลองที่กล่าวมาเป็นตำนานเกือบจะไปต่อแดนกับเทือกเขาภูนี้ที่มีความยาวขนานไปกับแม่น้ำท่าจีนสายนี้ คลองเขาขาวก็เป็นคลองสุดท้ายในสาขาลำคลองน้อย ๆ ที่เป็นตำนานให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

13. **คลองโตะโตะ** แยกจากคลองท่าจีนเข้าสู่บ้านนาแคเป็นทางขึ้นสู่หมู่บ้านที่ใช้เส้นทางแม่น้ำสายนี้ออกสู่ทะเลมีความยาวประมาณ 6 กิโลเมตร มีความกว้างลักษณะเดียวกับคลองท่าจีน มีชาวบ้านใช้ประโยชน์ทำประมงเช่นเดียวกับคลองท่าจีน ความหมายของชื่อลำคลองนี้เป็นชื่อชาวบ้าน

สมัยก่อนที่เข้ามาอยู่อาศัยอยู่ เป็นชาวบ้านที่เข้ามาประกอบอาชีพทางทะเล และรู้จักกันในนามชื่อ คลองดังกล่าว

14. คลองโตะตาหมาด เป็นชื่อประวัติเรียกคำว่า “โตะตา” หรือพ่อตาของคนที่เข้ามาเป็น ลูกเขย เป็นอันว่าชื่อนี้ลูกเขยใช้เรียกเป็นชื่อคลองเสียเลยเพื่อเป็นการยกย่องให้เกียรติแก่พ่อตา ส่วน ลำคลองยาวประมาณ 300 เมตร ความกว้างประมาณ 5 เมตร มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่เป็นครั้งคราว ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมไปทำประมง เหมาะที่จะทำเป็นที่ท่องเที่ยวเพราะมีภูเขาและถ้ำในระหว่าง เส้นทาง

15. คลองสงแก เป็นชื่อที่บอกกล่าวต่อผู้คนที่มีความโศกเศร้ารำลึกว่ามีพระยางอกเขียวอาศัยอยู่ ที่วังรายซึ่งต้องใช้เส้นทางน้ำสายนี้ เดินทางเข้ามา เลยคนสมัยก่อนเมื่อมีเหตุใด ๆ ที่ต้องโทษแก่ ตนเองหรือครอบครัวก็จะระลึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และนำสิ่งที่ทำให้เกิดอาเพศไปส่งต่อจนเรียกติดปาก ชาวบ้านว่า “สงแก” มีแหล่งปลาชุกชุม มีความยาวของคลองประมาณ 7 กิโลเมตร

16. คลองพารือ มีประวัติเล่าต่อกันมาว่าชาวบ้านช่วยกันรื้อกิ่งไม้ถูกน้ำกัดเซาะเป็นเหตุให้ ตลิ่งพัง และต้นไม้ก็ล้มลงถมทะเลทำให้ไม่สะดวกในการหาของทะเล ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันแต่ง พื้นที่ให้สะดวกในการทำประมง ซึ่งมีปลาชุกชุม มีความยาวประมาณ 200 เมตร กว้าง 5 เมตร มีความลึกประมาณ 3 เมตร

17. คลองพังกลาง มีลักษณะเป็นคลองเล็กแต่มีทางเข้าเป็นปากอ่าว มีไม้พังกางอกขึ้น กลางลำคลอง มีความยาวประมาณ 200 เมตร กว้างประมาณ 3 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร

18. คลองค้ำควาเหนือ เรียกชื่อตามตำนานว่าเป็นคลองค้ำควาที่มาหากินลูกไม้ในตอน กลางคืนเป็นอาหาร มีความยาวประมาณ 200 เมตร กว้างประมาณ 3 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร

19. คลองค้ำควาใต้ เรียกชื่อว่าคลองค้ำควาเหนือที่มีสัตว์กลางคืนมาหากินลูกไม้เป็นคลอง ลำน้ำสายใต้ที่อยู่ใกล้กัน จนติดปากชาวบ้านเรียกชื่อดังกล่าวมาถึงปัจจุบัน ความกว้างยาวก็ เช่นเดียวกันกับคลองสายเหนือ

20. คลองกวน้อย เป็นสัญลักษณ์ที่เรียกตามสภาพพื้นที่ เพราะมีภูเขาสูงเล็ก ๆ ขึ้นริมน้ำ มีความยาวประมาณ 7 กิโลเมตร มีความคดเคี้ยวไปตามลำคลอง กว้างประมาณ 40 เมตร ลึก ประมาณ 10 เมตร เป็นที่อาศัยของปลาชุกชุม มีปลาจวดหรือวังรามา ตามชื่อปลาที่ชาวบ้านชอบไป ทำประมงที่ทั้ง ตกเบ็ด และปิดอ่าว - คลองจรดภูเขา

21. คลองซ้อ เรียกตามความรู้สึกที่เป็นจริง คำว่าซ้อหรือตรง เป็นเพราะความยาวของคลอง ประมาณ 2 กิโลเมตร แต่เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยวเหมือนคลองอื่น ส่วนความกว้างประมาณ 18 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร

22. คลองรูกมูก หรือรูกมูก ที่มีลักษณะเหมือนรูกมูกของผู้คนที่เมื่อนั่งเรือจะมองเห็นเป็น รูกมูกคนเช่นชื่อ มีความยาวประมาณ 100 เมตร กว้างประมาณ 3 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร

23. คลองตุโระ เป็นชื่อไม้ป่าชายเลชื่อไม้โระหรือไม้กวนขาวที่ใช้ไม้นี้ปักไว้ใช้งาน เช่น ไม้ทำที่วางอวนโพงพางจะใช้ไม้ชนิดนี้เพราะมีไม้ชนิดนี้มาก ที่ปากอ่าวมีปลาชุกชุมมาก ชาวบ้าน เรียกว่าวังปลาตุโระ มีความยาวของลำคลองประมาณ 150 เมตร กว้าง 4 เมตร ลึก 3 เมตร

24. คลองยี่ระ หรือคลองไม้ปูนดำ เพราะมีไม้ปูนที่ชาวบ้านนิยมนำมาทำไม้ไปทำไม้พื้นเป็น ประจำ มีความยาวประมาณ 150 เมตร กว้างประมาณ 4 เมตร ความลึกประมาณ 3 เมตร

25. คลองกวงใหญ่ คลองจตุเขา เป็นสภาพเดียวกับคลองกวงนุ้ย ที่มีประวัติความเป็นมา จะเรียกชื่อตามชื่อภูเขา ที่มีขนาดภูเขาใหญ่กว่ากวงนุ้ย ที่รำลึกกันว่ามีผีหลังกลวง หรือผีหลังสวน ที่คนสมัยก่อนเห็นว่ามีลักษณะเหมือนมนุษย์ แต่ส่วนแผ่นหลังจะกลวงไม่มีกระดูกจะกินพวกทะเล พวก ปู ปลา เป็นอาหาร มีความยาวคลองประมาณ 7 กิโลเมตร มีความคดเคี้ยวและความกว้าง ประมาณ 40 เมตร ลึกประมาณ 10 เมตร มีแหล่งปลาชุกชุมเรียกว่าวัง ตาเระ หรือปลารมาอาศัยอยู่ มากชาวบ้านมาหาอีกแหล่งหนึ่ง

ข้อมูลป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งที่มีคุณค่าอย่างมหาศาล ประกอบด้วยพันธุ์พืช และสัตว์นานาชนิด เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นแหล่งวางไข่ หาอาหาร หลบภัย และการเติบโตของสัตว์เหล่านี้ และป่า ชายเลนยังเป็นด่านแรกระหว่างบกกับทะเล ที่จะช่วยดักตะกอนและกักเก็บกรดมลพิษบนบกไม่ให้ ไหลลงไปสร้างความเสื่อมโทรมให้กับชายฝั่งและทะเล

ป่าชายเลนเป็นสังคมพืชไม่ผลัดใบ พืชพันธุ์ขึ้นได้ในบริเวณดินเลนที่มีน้ำทะเลท่วม สม่ำเสมอ จะเป็นบริเวณที่ราบชายฝั่ง ปากแม่น้ำ ลำคลอง ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าป่าโกงกาง หากคิด คำนวณเป็นพื้นที่เฉพาะในเขตพื้นที่ปกครองดูแลของหมู่ที่ 1 บ้านเขาเงิน พื้นที่มีประมาณ 3,581 ไร่ ชนิดพันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ แสมขาว แสมดำ โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ พังกาหัวสุมดอกแดง ตะบูน ถั่วขาว โปรงแดง ลำพู ลำแพน ตาคุ่ม เล็บมือนาง และมีพันธุ์พืชอื่น ๆ เช่น หวายลิง เหงือกปลาหมอ เป็นต้น

การขึ้นของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนเหล่านี้จะขึ้นอยู่เป็นแนวเขตของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ คือ ความลาดเอียงของพื้นที่ การท่วมถึงของน้ำเค็ม และจำนวนครั้งของน้ำทะเลที่ท่วมในแต่ละพื้นที่ ลักษณะของดิน คุณภาพน้ำทะเล โดยเฉพาะความเค็มของน้ำ พบว่าบริเวณพื้นที่

ติดทะเลหรือชายฝั่งทะเลจะพบพวกไม้แสม ด้านหลังไม้แสมจะเป็นไม้โกงกาง และหลังแนวนี้จะเป็นไม้พังกา ส่วนหลังสุดจะเป็นพวกตาตุ่ม ถ้าหากสภาพดินเป็นดินทรายปนเลนเล็กน้อย จะพบพวกไม้ลำพู ลำแพน ขึ้นอยู่บ้าง

จากการสำรวจของทีมวิจัยในชุมชนพบว่า เมื่อสมัยก่อนชาวบ้านที่มีอาชีพทางทะเลได้จับปลาชนิดต่าง ๆ เช่น ปลาเบน ปลาหนามเหลือง ปลาหมอเทศ ปลาสาก ปลากะพง ปลาเกตุ ปลาดาบ ปลาชีดัง ปลาดอกหมาก กุ้งแช่บ๊วย กุ้งตะกาด หอยขาว หอยปากแดง หอยแครง หอยควาย ปูดำ ปูม้า ที่มีความหนาแน่นของสัตว์น้ำจำพวกนี้มากในลำคลองท่าจีน ที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ทางทะเลยิ่งนัก

ด้านสัตว์ป่าก็มีไม่น้อยทีเดียว ตั้งแต่ นกนานาชนิด ค่าง ชะนี กระรอก ที่อาศัยอยู่กับพันธุ์ไม้ชายเลนอย่างเกื้อกูลกัน แต่ในปัจจุบันนี้เกือบจะหาได้ยาก เพราะความเสื่อมโทรมทางด้านระบบนิเวศวิทยา ที่ทำเป็นอย่างยิ่งต้องฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนให้กลับคืนสู่ธรรมชาติกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ชนิดพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน

1. **ไม้โกงกางใบเล็ก** ภาษาถิ่นเรียกว่า พังกาขาว มีลูกเป็นฝักยาวคล้ายถั่วฝักยาว มีปริมาณมากกว่าพันธุ์ไม้ชนิดอื่น ๆ เทียบจำนวนร้อยละ 25 จะอาศัยอยู่ที่บริเวณที่เป็นดินเลน น้ำท่วมถึงอย่างสม่ำเสมอ ประโยชน์จากไม้โกงกางใบเล็ก สามารถนำมาทำได้หลายอย่าง เช่น สร้างที่อยู่อาศัย เสาถ่าน

2. **ไม้โกงกางใบใหญ่** ภาษาถิ่นเรียกว่า พังกาดำ มีลูกเป็นฝักยาวเหมือนกับโกงกางใบเล็ก คุณลักษณะก็เช่นกัน เทียบจำนวนร้อยละ 25

3. **ไม้โปรง** มี 2 ชนิด คือ โปรงแดง และโปรงขาว ชาวบ้านเรียกว่าโปรงขึ้นในพื้นที่ดินเลนปนทราย มีจำนวนร้อยละ 3 ประโยชน์ของไม้โปรงสามารถนำมาสร้างที่อยู่อาศัย และเสาถ่าน

4. **ไม้พังกาหัวสุมดอกแดง** ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้โตด ชอบขึ้นในพื้นที่ป่าชายเลนปนทรายมีจำนวนร้อยละ 5 ประโยชน์ใช้ทำบ้านอาศัยและเสาถ่าน

5. **ไม้ตาตุ่ม** ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้ปู้ตา จะขึ้นในดินค่อนข้างแข็งเป็นดินเหนียวและมีน้ำท่วมบางครั้งคราว มีจำนวนร้อยละ 2 ลักษณะไม่มียางเหนียว ระวังไม่ให้เข้าโดนลูกตา และหากทำเป็นยาระบายท้องมีผลอย่างแรงต่อระบบขับถ่าย

6. **ไม้ตะบูน** มี 2 ชนิด ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้บูนขาวหรือบูนดำ ขึ้นในที่เดียวกับไม้ตาตุ่ม มีจำนวนร้อยละ 2 ประโยชน์ใช้ทำบ้านอาศัย หรือทำด้ามขวาน มีดพร้า เพราะเนื้อไม้แข็งแรงละเอียดให้ความทนทาน

7. ไม้ถั่วขาว ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้โร้ย จะขึ้นในพื้นที่ดินมีเลนตื้นและมีน้ำขังสม่ำเสมอ เหมือนไม้โกงกางมีจำนวนร้อยละ 10 ประโยชน์ทำไม้เผาถ่าน

8. ไม้ถั่วดำ ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้หลังกะไค ชอบขึ้นในบริเวณที่มีดินเลนเหมือนไม้โกงกาง ต่างกับไม้ถั่วขาวที่ถูกฝักยาวกว่า มีจำนวนร้อยละ 5

9. ไม้ลำพู ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้คานู ขึ้นในที่ที่มีเลนปนทรายเกือบจะเป็นดินดอน มีจำนวนร้อยละ 2 ประโยชน์ไม้ใช้ทำเรือ เช่น กงเรือ

10. ไม้ลำแพน ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้ลำแพนเช่นกัน มีลักษณะชอบขึ้นในที่ที่เป็นดินเลนปนทราย มีจำนวนร้อยละ 2 ไม้ใช้ประโยชน์ทำพื้นบ้านอาศัย

11. ไม้ปรงมี 2 ชนิด คือ ปรงเล และปรงหนู ชาวบ้านเรียก บีโย ขึ้นในพื้นที่ดินเลนตื้นมีน้ำท่วมสม่ำเสมอ มีจำนวนร้อยละ 2 ไม้ใช้ประโยชน์ทำพื้น

12. ไม้สี้งา ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้จิहां จะขึ้นในพื้นที่ดินเลนปนทรายหรือเกือบเป็นดินดอนมีร้อยละ 3 ไม้ใช้ประโยชน์ทำเสารั้วจะทนทานมาก

13. ไม้ฝาด มี 2 ชนิดคือ ฝาดดอกขาวและฝาดดอกแดง จะขึ้นในป่าดินเลนมีน้ำท่วมถึงมีจำนวนร้อยละ 3 ประโยชน์ใช้ทำพื้นบ้านอาศัย

14. เล็บมือนาง ภาษาถิ่นเรียกว่า ไม้เล็บนาง ขึ้นริมตลิ่งมีน้ำขึ้นลงอยู่ที่เดียวกับป่าไม้โกงกาง มีจำนวนร้อยละ 3 ประโยชน์ใช้ทำไม้พื้น

15. ต้นจาก ภาษาถิ่นเรียกว่า ต้นจากเล ขึ้นบริเวณริมตลิ่งเช่นเดียวกับไม้เล็บมือนางมีจำนวนร้อยละ 2 ประโยชน์นำไปไปเย็บตับจากเพื่อบุงหลังคาบ้าน

16. หวายลิง ภาษาถิ่นเรียกว่า หวายลิง งอกขึ้นในพื้นที่น้ำถึงดินเลนปนทราย มีจำนวนร้อยละ 2 ประโยชน์ใช้ผูกมัดเครื่องใช้ในครัวเรือนและเย็บจากมุงหลังคา

17. เหงือกปลาหมอ มี 3 ชนิดคือ ปลาหมอเครือ ปลาหมอดอกขาว ปลาหมอดอกม่วง มีจำนวนร้อยละ 20 ใช้ประโยชน์เป็นยาสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ

ปลาที่อาศัยอยู่และได้สูญพันธุ์แล้วในลำคลองทำจันแห่งนี้เช่น

1. ปลากระเบน มีลักษณะท้องเหงือกอยู่หน้าท้อง ครีบหูขยายเชื่อมติดกับลำตัว ลูกย้ายปีกที่โบกพลีไปมาเวลาว่ายน้ำ มีหางยาวเป็นแส้ ลำตัวแบนหากินในทะเล มีฟันคมเรียงสองข้างขอบจงอยปาก

2. ปลากระตักขาว ปลาพวกนี้อาศัยรวมกันเป็นฝูง ลำตัวแบน เกล็ดบาง หลุดง่าย ลำตัวยาวปากอยู่ต่ำกว่าจะงอย จะพบมากบริเวณที่มีอาหารชุกชุม เช่น ใกล้เคียงปลาทูของชาวประมง บริเวณท่าเทียบเรือ

3. ปลาตะเพียน หรือปลาทุ้ง จะมีหนวด 3 คู่ จะมีครีบหลัง ไม่มีเกล็ด แต่มีเงี่ยง อาจเป็นพิษได้ ชาวบ้านเรียกอีกชื่อว่าปลาปลั่งกะลัง อาศัยในแถบป่าชายเลนและจะหลบตัวอยู่ในที่มีโพรงไม้ได้ น้ำชาวประมงจะนิยมหาปลานี้ด้วยวิธีใช้เบ็ดตกหรือการล้วงโพรงไม้ด้วยมือเปล่า

4. ปลากระบอก มีรูปร่างทรงกระบอก มีเกล็ดใหญ่กลมแบน มีแถบสีน้ำเงินอยู่ด้านข้างของลำตัว การวางไข่ในที่ที่มีน้ำตื้น ชายหาด

5. ปลากระพง เป็นปลาน้ำกร่อยแต่ก็มีในทะเลทำกิน ที่ชาวบ้านนิยมเลี้ยงปลากระพงเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอาชีพทำประมง มีลำตัวแบน มีเส้นข้างตัว ครีบหางกลม เลี้ยงง่ายราคาดี และในส่วนของ การฟักไข่ได้นำพันธุ์ปลากระพงปล่อยลงสู่ลำคลองแห่งนี้เพื่อขยายพันธุ์ต่อไปด้วย

6. ปลาเก๋า ลำตัวสั้น แบนข้าง ปากกว้าง มีฟันเขี้ยว มีหนาม 3 อัน ที่แผ่นเหงือกตอนหน้า ครีบหลังมักต่อเนื่องกัน มีจุดสีน้ำตาล ความยาวลำตัวประมาณ 40 เซนติเมตร ในหมูนักตกปลานิยมมา ตกปลานี้ ปลานี้จะอยู่ในแหล่งที่เป็นวังปลา น้ำค่อนข้างลึก

7. ปลาแป้น มีลักษณะลำตัวแบน หัวโต มีเกล็ดเล็ก เป็นปลาผิวน้ำ อยู่กันเป็นฝูง

8. ปลาขี้ตัง มีมากในคลองทำกิน มีสีสวยงาม ลำตัวสั้น แบนข้าง ปากมีขนาดเล็ก ชอบสาหร่ายทะเลเป็นอาหาร

9. ปลาลิ้นหมา หรือปลายอดม่วง มีรูปร่างยาวแบนข้างมาก ตาอยู่ข้างซ้าย ตาเล็กมากและอยู่ชิดกัน หากินตามพื้นน้ำ เป็นปลากินเนื้อ ปากไม่เสมอกัน

10. ปลาปักเป้า มีลำตัวเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีแผ่นเกราะหุ้ม มีสารพิษอันตราย ลำตัวพอได้ มีฟันหน้าที่แหลมคม ไม่มีถุงลม ว่ายน้ำได้ด้วยครีบหลัง และครีบกัน อาหารของปลาชนิดนี้มักเป็นแมลง กระพูน

11. ปลาแขยง จะมีหนวดยาว ลำตัวไม่มีเกล็ด พบมากบริเวณชายหาดเมื่อช่วงน้ำทะเลลง ปลาชนิดนี้จะอยู่กันเป็นฝูง มาเล่นน้ำริมหาดทราย ชาวประมงนิยมดักจับด้วยตาข่ายหรือกัก

12. ปลาจวด เป็นปลาที่อาศัยในคลองทำกิน ที่ชาวบ้านรู้จักในชื่อปลารำมา มีครีบหลังยาว ครีบหางกลมมนหรือรูปจั่ว มีหนวดได้คาง ส่วนหัวมีเกล็ดปกคลุม ปากเล็กยืดหดได้ จะอยู่ในแหล่งที่มีอาหารชุกชุม ความลึกปานกลาง ชาวประมงจะใช้เบ็ดตกหรือปิดอ่าวด้วยอวน นิยมนำมาทำปลาเค็มตากแห้ง

13. ปลาจระเม็ด เป็นปลาทะเลที่มีลักษณะจะงอยปากสั้น ปากขนาดเล็ก เมื่อโตเต็มวัยจะไม่มีครีบท้อง เกล็ดเล็กบางหลุดง่าย บริเวณหลังเป็นสีเทาปน ครีบอื่น ๆ จะมีสีเหลือง ชอบหากินบริเวณน้ำใส อยู่รวมกันเป็นฝูง ชอบกินสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กกว่าเป็นอาหาร

14. ปลาดาบ ลักษณะโดยทั่วไป ปลายปากล่างยื่น ฟันคมแข็งแรง ลำตัวยาวแบนข้าง เรียวแหลมเป็นเส้นไปทางหาง แต่ไม่มีครีบหาง ครีบหลังยาวเกือบตลอด แนวสันหลัง ยกเว้นใกล้หัว

ครีบก้นเพียงแถวของหนาม แข็งขนาดเล็กโผล่จากสันท้อง ไม่มีครีบท้องหรือมีแต่เล็กน้อย ไม่มีเกล็ด ผิวหนังเป็นสีเงินหรือสีเทา

15. ปลาหลังเขียว มีลำตัวเรียวยาว ไม่มีเกล็ด หัวเล็ก จมอยปากยาว ตาโต ลำตัวมีสีน้ำตาลเข้ม ท้องขาวเงิน กินตะไคร่น้ำเป็นอาหาร

16. ปลาหมึก เป็นสัตว์ที่มีอยู่ในลำคลองแห่งนี้ เป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง มีขาเรียกว่า หนวดอยู่บริเวณหัว มีอยู่ 8 หนวด มีถุงบรรจุน้ำสีดำอย่างหมึก สำหรับพ่นเพื่อพรางตัว

17. หอยขวาน มีลักษณะกาบคู่ เกือบเป็นรูปสามเหลี่ยมผิวเรียบ พบในโคลนตามพื้นที่ริมตลิ่งที่ฝังตัวอยู่ไม่ลึกมากนัก

18. หอยแครง เปลือกค่อนข้างกลมหนา เป็นสันโค้ง มีสีน้ำตาลอมดำ พบตามพื้นที่ท้องทะเลชายฝั่งตื้นๆ

19. ปูม้า มีลักษณะโดยทั่วไป กระจกกว้างมาก มีตุ่มเล็กกระจายอยู่เต็มตรงเบ้าตาจะมีหนามด้าน เบ้าตาด้านล่างมีหนามหนึ่งอัน มีขาเดินหกขา จะมีหนามบนกระจกด้านละเก้าอัน ตัวผู้จะมีก้ามที่ยาวและเรียวยาวเป็นสีฟ้าอ่อนและมีจุดสีเขียวได้ท้องจะเป็นสีขาว ตัวเมียจะมีก้ามสั้นกว่าตัวผู้ กระจกของตัวเมียเป็นสีฟ้าอ่อนอมน้ำตาล อาศัยอยู่ตามปากแม่น้ำ ชายฝั่งทะเล กินซากพืชและซากสัตว์เป็นอาหาร ความยาว 15-12 ซม.

20. ปูทะเล (ปูดำ) ลักษณะโดยทั่วไปมีกระจกเป็นรูปไข่ กระจกจะมีสีแดงหรือสีน้ำตาลแก่ จะมีหนามสี่อันตรงระหว่างตาจะมีหนามแหลมแหลมตรงก้ามขาอื่น ๆ จะไม่มีหนาม ตัวผู้ก้ามจะใหญ่กว่าตัวเมียเลือดปูทะเลจะมีเป็นสีขุ่นขาวเหมือนกับครีม อยู่อาศัยตามรูชายตลิ่งในที่ดินเป็นโคลนตม ชอบกินซากพืชและซากสัตว์เป็นอาหาร

21. แมงดา เป็นสัตว์ทะเลรูปร่างคล้ายจิ้งจก มีให้เห็นในแม่น้ำ ที่สันทางเป็นหนามคล้ายฟัน หน้าตัดขอบหางคล้ายรูปสามเหลี่ยม การนำมาเพื่อบริโภคเป็นอาหารต้องสังเกตให้ดีเพราะอวัยวะบางส่วนของแมงดาอาจเป็นพิษต่อมนุษย์ได้

พันธุ์กุ้งบางชนิดที่อยู่อาศัยในแม่น้ำท่าจีน เท่าที่พบเห็นคือ

1. กุ้งฝอย จะพบที่มีชายหาดน้ำตื้น ปากแม่น้ำ และป่าชายเลน ที่มีน้ำใสถึงขุ่น กุ้งชนิดนี้มีขนาดเล็ก ชาวบ้านนิยมไปทำเคยหรือกะปิ

2. กุ้งแชบ๊วย (กุ้งขาว) เป็นกุ้งขนาดใหญ่กว่ากุ้งฝอย กินอาหารจำพวกไรน้ำ ชอบอยู่แถบป่าชายเลนที่มีน้ำไม่ลึกมาก

3. กุ้งกุลาดำ (แม่กุ้ง) ที่มีอยู่สาขาน้ำแห่งนี้ด้วยเหตุที่มีผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งนิยมเลี้ยงกุ้งชนิดนี้ถึงมีให้เห็นมากในลำคลองจะอยู่ในที่มีน้ำลึก ริมชายฝั่งหรือที่มีโพรงใต้น้ำ ชาวประมงนิยมหากินด้วยวิธีทอดแห

4. ไร่น้ำเค็ม (ไรทะเล) มีลักษณะตัวสีแดงเล็ก ๆ ว่ายน้ำได้ดี เป็นอาหารของสัตว์น้ำทั่วไป

สิ่งมีชีวิตที่อาศัยธรรมชาติป่าชายเลนเพื่อเป็นแหล่งอาหารและที่พักอาศัย ประเภทสัตว์บกคือ

1. ชะมด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมที่ชาวบ้านเรียกว่า มูฮัง มีขนาดลำตัวยาวประมาณ 50 เซนติเมตร มีขนสีเทาอมดำ มีเล็บแหลมโค้ง มีหางยาว ชอบหากินตามป่ารก จะกินสัตว์ที่มีขนาดเล็กกว่าเป็นอาหาร ออกลูกครั้งละ 2 - 4 ตัว มีอายุเฉลี่ยประมาณ 10 ปี

2. มดแดง เป็นชื่อมดชนิดหนึ่งที่ชอบอาศัยป่าชายเลน มีตัวสีส้มหรือน้ำตาลปนแดงตลอดรวมทั้งหนวดและงา ตัวเล็ก ทำรังอยู่บนต้นไม้ป่าชายเลนบางชนิด โดยใช้ใบห่อเข้ากัน เวลาถูกรบกวนจะป้องกันตัวโดยการปล่อยกรดออกมาแล้วกัดให้เป็นแผล ทำให้เกิดอาการแสบร้อนได้

3. นกปากกบพันขาว หรือนกตบขุง เป็นพันธุ์นกที่มีมากในพื้นที่ภาคใต้ เช่น เขตเทือกเขาบรรทัด หรือเขตไม้ป่าชายเลน มีลักษณะปากกว้างดวงตากลมโต สีขนสีน้ำตาล มีจุดขาวแต่งแต้มอยู่บ้าง ซึ่งมีลักษณะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม จะส่งเสียงร้องในเวลาพลบค่ำ รุ่งสาง และตลอดทั้งคืน เสียงของมันได้แก่แมลงต่าง ๆ

4. ค่าง เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลักษณะคล้ายลิง ขนสีเทาหรือดำ แขนขาและหางจะยาวกว่าลิงทั่วไป ชอบอาศัยอยู่ต้นไม้ประเภทไม้ป่าชายเลน เพราะลูกไม้บางชนิดสามารถกินเป็นอาหารและรวมทั้งใบไม้ด้วย

5. จักจั่น เป็นแมลงที่มีขนาดใหญ่ปากแหลม ลำตัวจะเรียวยาวไปทางหาง หัวและอกจะกว้าง ปีกมี 2 คู่ ใช้ปากเจาะดูดกินน้ำเลี้ยงจากต้นไม้ ตาค่อนข้างโต ตัวผู้มีอวัยวะพิเศษสำหรับทำเสียงให้ดังเพื่อได้ยินไกล ๆ และกังวาน ส่วนตัวเมียเมื่อวางไข่แล้ว และไข่นั้นเมื่อฟักเป็นตัวอ่อนอาศัยอยู่ใต้ดินดูดกินน้ำเลี้ยงจากรากไม้ ตัวอ่อนลอกคราบหลายครั้ง กลายเป็นแมลงพบอยู่ตามกิ่งไม้ วางไข่ตามกิ่งไม้ มีอายุยืนเป็นปีหรือสิบปี

6. หิ่งห้อย เป็นแมลงปีกแข็งขนาดเล็ก สามารถแปลงแสงกระพริบเห็นได้ชัดในเวลากลางคืน ความถี่และช่วงของแสงนั้นแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิด ลำตัวยาวเป็นรูปทรงกระบอก สันหลัง ปล้องออกมักจะขยายเป็นขอบออกไปคลุมหัว เรียกอีกอย่างว่าทังก่วง

7. เขี้ยว เป็นนกที่ลำตัวเล็กเป็นอาหาร มันมีเล็บที่แหลมคม สายตาดี จะกินสัตว์เป็นอาหารเช่น นก หนู และสัตว์เลื้อยคลาน

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลน

โดยที่ชุมชนบ้านเขาเงินมีประชากรชายและหญิงประมาณ 3,209 คน เป็นจำนวน 914 ครัวเรือน มีอาชีพหลากหลาย ส่วนใหญ่แล้วในวัยที่ทำงานมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและก่อสร้าง รองลงมาก็เป็นอาชีพการเกษตรตั้งแต่การเลี้ยงสัตว์สี่เท้า เช่น วัว, แพะ, สัตว์ปีก เช่น เป็ด ไก่ และ สัตว์สองเท้าก็มีเป็ด ไก่ การทำสวนก็มีพวกปลูกผักสวนครัว และทำสวนยางพาราบ้างเป็นบางส่วน ที่มีอาชีพทางทะเลก็มีครัวเรือนประมาณ 80 ราย ที่ยึดเป็นอาชีพหลัก มีการเลี้ยงปูกระชังและปลา กระชังในลำคลองทำเงิน นอกจากนั้นเป็นกลุ่มประมงที่ต้องออกไปสู่ทะเลเพื่อคัดจับสัตว์น้ำจำพวก ปลา หอย และปู โดยใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพคือ อวนลอย อวนลากเล็ก ปิดอ่าว ตามฤดู หรือเรียกว่า น้ำเป็นหรือตายโดยดูเดือน (ดวงจันทร์) กำหนดน้ำขึ้น-น้ำลง หากมีน้ำใหญ่ชาวบ้าน เรียกว่า น้ำเป็น ชาวบ้านจะออกหาของทะเล

ป่าชายเลนหรือป่าโกงกาง คือกลุ่มของสังคมพืชซึ่งขึ้นอยู่ในเขตน้ำลงต่ำสุด และน้ำขึ้นสูงสุด บริเวณชายฝั่งทะเล หรือปากแม่น้ำ หรืออ่าวป่าชายเลนเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตหลายชนิด ทั้งพืชและสัตว์ ป่าชายเลนจึงให้ประโยชน์แก่มนุษย์มากมาย ทั้งในด้านพลังงานและไม่ใช้สอย ตลอดจนเป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนที่สำคัญ เนื่องจากป่าชายเลนเป็นที่วางไข่ แหล่งอาหารและ เจริญเติบโตของสัตว์น้ำเศรษฐกิจนานาชนิด นอกจากนี้ ป่าชายเลนยังช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะเป็นเกราะกำบังและลดความรุนแรง ของคลื่นลมชายฝั่ง ช่วยดักตะกอนสิ่งปฏิกูล และ สารพิษต่าง ๆ มิให้ไหลลงสู่ทะเลในบริเวณชายฝั่งทะเลและในทะเล ในปัจจุบันมีปัญหาหลาย ประการ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง แหล่งชุมชน แหล่งอุตสาหกรรมและการเกษตร และกิจกรรมอื่น อีกหลายประเภท ได้ขยายไปสู่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าชายเลน จนทำให้ป่าชายเลนลดลง อย่างรวดเร็วและรุนแรงจนน่าเป็นห่วง

ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการป่าไม้ การประมง และสิ่งแวดล้อม เช่น ในด้านป่าไม้ ไม้จากป่าชายเลน โดยเฉพาะไม้โกงกางนำมาทำพื้น เสาถ่าน ให้ถ่านที่มีคุณภาพดี ไม้ป่าชายเลนอีกหลายชนิดนำไปสิ่งก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ และกลั่น เอกลสาร เคมีที่เป็นประโยชน์ เช่น แทนนิน แอลกอฮอล์ กรดนาสม และน้ำมันดิน ในด้านการประมงป่าชายเลนเป็นแหล่งขยายพันธุ์ และที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด เช่น กุ้ง อันได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแช่บ๊วย โดยมีคนศึกษาพบว่าบริเวณป่าชายเลนประเทศไทย มีกุ้งชนิดต่าง ๆ ประมาณ 16 ชนิด กุ้งบางชนิด อาจมีชีวิตวางไข่ในทะเลลึก แล้วเข้ามาเจริญเติบโตในชายฝั่ง ขณะที่สัตว์น้ำบางชนิดอาจใช้บริเวณป่า ชายเลนเป็นทั้งแหล่งเกิดและอาศัยจนเจริญเติบโตสืบพันธุ์ต่อไป สัตว์น้ำประเภทปลาที่เช่นเดียวกับ ประเภทกุ้งที่บางชนิดเข้ามาเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในแหล่งน้ำชายฝั่งอันอุดมสมบูรณ์ จนเจริญเติบโตแล้ว ออกสู่ทะเลลึกเพื่อการแพร่พันธุ์ต่อไป แต่บางชนิดก็มีถิ่นอาศัยตั้งแต่เกิดจนตายในบริเวณเดียวกัน และพบปลาในวัยอ่อนอาศัยตามบริเวณชายฝั่งมากที่สุด เช่น ปลากะพงขาว ปลาเก๋า ปลากะบอก

และปลานวลจันทร์ทะเล สัตว์น้ำประเภทหอยที่มีค่าทางเศรษฐกิจที่พบบริเวณป่าชายเลนและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บนที่ราบดินเลน ที่ราบดินทรายปนเลน ได้แก่ หอยนางรม หอยแมลงภู่ หอยแครง และหอยกะพง นอกจากนี้ สัตว์น้ำประเภทปู จะพบมากชนิด เช่น ปูแสม ปูทะเล และปูม้า สำหรับปูทะเลสามารถนำมาเลี้ยงให้มีเนื้อแน่นหรือจับมากบริเวณป่าชายเลน ปูทะเลไม่มีวงจรชีวิต ออกสู่ทะเลเล็กเลยตลอดชีวิต จะอาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลน และพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น ซึ่งต่างจากปูม้า ซึ่งในวัยอ่อนจะหากินบริเวณที่ราบดินเลน ใกล้ฝั่งป่าชายเลน แต่พอโตขึ้นจะว่ายออกไปหากินและดำรงชีวิตอยู่ในทะเลห่างออกไป ชาวประมงจับปูชนิดนี้ด้วยอวนลอย ตรงกันข้ามกับการจับปูทะเล ซึ่งต้องจับบริเวณชายฝั่งด้วยแร้วดักปู หรือใช้ตะขอกเกี่ยว ดึงออกจากกรงที่อยู่

พฤติกรรมสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ปลา

ระบบนิเวศน์ทำให้เราเข้าใจถึงธรรมชาติของปลา มีปัจจัยที่สำคัญ เช่น อุณหภูมิ แสง กระแสน้ำ ปลาบางชนิดมีการอพยพเมื่อถึงฤดูกาลวางไข่ เพื่อหาแหล่งที่ปลอดภัยและมีอาหารอุดมสมบูรณ์สำหรับวางไข่และลูกที่กำลังจะเกิดมา ตามชายฝั่งทะเล กระแสน้ำในลำคลองก็มีอิทธิพลต่อถิ่นที่อยู่อาศัยของปลาแต่ละชนิด รวมถึงความเข้มข้นของน้ำ เช่น น้ำเค็มหรือน้ำกร่อย ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการสูญพันธุ์ของปลาบางชนิด

สรุปปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชายเลน

1. การใช้ประโยชน์ที่มากเกินไป การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อหาผลผลิตจากป่าโดยตรงจนเกินขีดความสามารถของป่า ตลอดจนการอนุญาตให้เข้าตัดฟันป่าไม้ชายเลนมากเกินไป ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อป่าชายเลนโดยตรงในแง่ของการให้ผลผลิตและการบริการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว
2. การแปรสภาพป่าชายเลน กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำบ่อปลา และการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย มักจะได้รับการพิจารณาว่ามีคุณค่าและได้รับการสนับสนุนให้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น
3. กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนที่มากเกินไป รวมทั้งกิจกรรมที่ต้องอาศัยการแปรสภาพป่าชายเลน อาจก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบด้านเศรษฐกิจสังคม สำหรับชุมชนชายฝั่งทะเลได้ ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ยังทำให้พืชและสัตว์หลายชนิดในป่าชายเลนต่างก็สูญพันธุ์ไปมากแล้ว

แนวทางแก้ไขปัญห

1. เพื่อเป็นการหยุดยั้งการแผ่ขยายการทำลายป่าชายเลน จึงควรที่จะห้ามกิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนสภาพป่าชายเลนได้
2. การตอบสนองความต้องการใด ๆ ของมนุษย์จะต้องเป็นไปโดยไม่ทำให้ส่งผลเสียหายต่อพืชและสัตว์ในเขตอนุรักษ์
3. ป่าชายเลนควรจะได้รับจัดการในรูปแบบของการจัดการทรัพยากรที่เกิดทดแทนได้ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนการให้บริการทางด้านสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน
4. ควรถือว่าป่าชายเลนเป็นส่วนหนึ่งของเขตชายฝั่งทะเล โดยไม่มีการแบ่งแยกการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน จะต้องคำนึงถึงลักษณะการพึ่งพของป่าชายเลนที่ขึ้นอยู่กับการใช้ที่ดินเพื่อการเก็บกักน้ำ และลักษณะความสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างป่าชายเลนกับผิวน้ำชายฝั่งที่อยู่ติดกัน
5. ควรจะมีการจัดทำโครงการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการที่อยู่ในป่าชายเลน หรือที่อยู่ติดกับป่าชายเลน โดยถือว่าระบบนิเวศป่าชายเลนนั้นเปลี่ยนแปลงได้ง่าย และควรเน้นถึงความสำคัญของกระบวนการภายนอกที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำจืดและน้ำเค็ม และการผลิตสารอาหาร
6. ควรจะมีการปรับปรุงฐานข้อมูลป่าชายเลน และแผนที่เกี่ยวกับป่าชายเลนให้ทันสมัยอยู่เสมอ
7. ปรณรงคัให้ประชาชนและผู้บุกรุกป่าชายเลนเข้าใจถึงความสำคัญของป่าชายเลนและให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลน
8. ชดเชยพื้นที่ป่าชายเลนที่สูญเสียไปโดยการปลูกทดแทนขึ้นมา

ปัจจัยด้านทรัพยากรที่สำคัญ

- น้ำจืดที่ไหลลงสู่ น้ำทะเลทำให้ความเค็มเจือจางลง ระดับความเค็มของน้ำคือปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดชนิด และความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิต
- ระยะของพื้นที่ที่อยู่ในระหว่างน้ำขึ้นน้ำลงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดสำหรับป่าชายเลน เนื่องจากความเค็มจากน้ำทะเลจะแทรกซึมลงไปในพื้นที่ ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของป่าชายเลน
- มลพิษในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นผลจากของเสียจากโรงงาน น้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน ของเสียจากการทำเกษตรกรรม การทับถมของตะกอนของดินและทราย และการแพร่กระจายของน้ำมัน มีผลต่อป่าชายเลนและทรัพยากรสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำ

- ป่าชายเลนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นแหล่งของไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ที่สำคัญ ทั้งสำหรับการใช้ประโยชน์ภายในบ้านเรือนและในทางการค้า ผลิตภัณฑ์จากป่าชายเลนเป็นแหล่งวัสดุก่อสร้างและเชื้อเพลิงที่สำคัญต่อการยังชีพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล

มาตรการการควบคุมเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน

- ควบคุมการทำบ่อเลี้ยงกุ้ง การตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์ ฯลฯ ด้วยข้อกำหนดและกฎหมาย
- รักษาสภาพภูมิประเทศและลักษณะดินของป่าและร่องน้ำให้อยู่ในสภาพธรรมชาติ
- รักษาแบบแผนทางด้านเวลาและด้านกายภาพของความเค็มของน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน
- รักษาแบบแผนธรรมชาติและวงจรการขึ้นลงของกระแสน้ำ และการไหลของน้ำจืดออกสู่ทะเลให้คงอยู่ตลอดไป
- รักษาความสมดุลทางธรรมชาติระหว่างการออก การกักเซาะ และการตกตะกอน

ความรู้การจัดการป่าโดยชุมชน

ความหมายป่าชุมชน

ป่าชุมชน คือ ป่าที่ประชาชนเก็บหาผลผลิตจากป่าได้ โดยใช้วิธีที่ไม่ทำลายป่า ป่าชุมชน คือ ป่าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าต้องการอะไรจากป่า และต้องการเมื่อไหร่ ป่าชุมชนที่ได้รับการจัดการ จะมีผลผลิตที่สูงกว่าป่าที่ใช้วิธีป้องกันไว้แต่เพียงอย่างเดียว หน้าที่ของเราในการช่วยให้ประชาชนจัดการป่าชุมชน คือ หาคำตอบให้ได้ว่า ประชาชนต้องการอะไร แล้วช่วยให้ประชาชนเลือกวิธีปลูกบำรุงป่า หรือ วนวัฒนวิธี (Silvicultural methods) ที่ถูกต้อง เพื่อให้ประชาชนได้ผลผลิตจากป่าตามต้องการ

ความหมายสำหรับการปฏิบัติ

ป่าชุมชน หมายถึง ที่ดิน และ/หรือ ที่ดินป่าไม้ ที่ชุมชนได้ดำเนินการ หรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการ ร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และแผนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย การจัดการหรือดำเนินการดังกล่าว ก็เพื่อการอนุรักษ์และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ที่มาของความหมายป่าชุมชน

- จากส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้
- จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน

- พื้นที่ป่าไม้ของรัฐ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าไม้ ตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ ๒๕๔๔
- ที่ดินนอกเขตป่าไม้

หลักทวนวัฒนในป่าชุมชน

- การปลูกบำรุงป่า หรือวนวัฒน (Silviculture)
 - มีวิธีการตัดไม้มาใช้ประโยชน์ โดยไม่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม วิธีการนี้เรียกว่า วนวัฒนวิธี
 - วนวัฒนวิธีนั้นยึดแนวคิด 2 อย่าง
 - ตัดไม้หรือเก็บหาของป่าได้ โดยไม่ทำลายป่า
 - เราสามารถเปลี่ยนโครงสร้าง และองค์ประกอบพรรณไม้ของป่าได้ เพื่อให้ป่านั้นได้ผลผลิตตามต้องการ

เป้าหมายของวนวัฒนวิธีในป่าชุมชน

- ในการใช้วนวัฒนวิธีนั้น มีข้อคิดอยู่ 3 อย่าง
 - ตัดเพื่ออะไร
 - เหลืออะไรไว้
 - จะบำรุงป่าเมื่อไหร่

จะจัดการป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องตกลงกันให้ได้ว่า จะตัดอะไร และเหลืออะไรไว้บ้าง จะช่วยกันบำรุงอย่างไร

ความรู้การจัดการป่าชุมชนตามคู่มือการฝึกอบรมหลักสูตร ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่ง (รทช.) ส่วนส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการจัดการป่าโดยชุมชนมี 3 รูปแบบ

1. ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการดำเนินงานชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ และอื่นๆ

2. ป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบการดำเนินการเพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในรูปแบบของผลผลิตจากต้นไม้และของป่า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นรายได้ของชุมชน เป็นแหล่งใช้สอยของชุมชน เช่น เก็บหาอาหาร ของป่า สมุนไพร ไม้ฟืน และไม้ใช้สอย ลักษณะของป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจ ได้แก่ป่าใช้สอยชุมชนและป่าเศรษฐกิจชุมชน

3. ป่าชุมชนแบบเอนกประสงค์ เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทนด้านการอนุรักษ์และด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากชุมชนทั้งข้อ 1 และข้อ 2 ร่วมกันไป

องค์ประกอบในการจัดการป่าชายเลนโดยชุมชน

การจัดการที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและความยั่งยืนของการจัดการของประชาชนมี

องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ

1. การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ประโยชน์ที่ต้องการจากป่าจะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการและเป็นจุดรวมของประชาชนในการรวมตัวกันรักษาและจัดการพื้นที่ป่านั้นๆไว้เพื่อใช้สอยร่วมกันหรือเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

2. การมีระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมกันเองระหว่างในหมู่บ้าน การจัดการที่ดีจะต้องมีระเบียบที่ชุมชนร่วมกันกำหนดไว้ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของทุกคน หากมีการละเมิดจะมีการปรับหรือลงโทษตามกติกาที่ตกลงกันได้

3. องค์กรภาคประชาชนเพื่อให้การจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นจะต้องมีองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง และต้องเป็นผู้นำในการจัดการพื้นที่ป่านั้นๆ

4. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การจัดการจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่นการสนับสนุนทางด้านวิชาการ การสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็นเพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการพื้นที่ป่าได้อย่างยั่งยืน

สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ส่วนที่ 8 แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

มาตราที่ 85 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

(5) ส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดมลภาวะพิษที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

แนวทางการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาจีน

สำหรับชุมชนบ้านเขาจีนซึ่งมีพื้นที่ติดกับป่าชายเลน มีเป้าหมายการจัดการป่าเพื่อให้ป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นที่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน ตลอดจนใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพักผ่อนหย่อนใจ

ชุมชนได้แบ่งพื้นที่ป่าชุมชนเป็น 4 เขต มีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ควบคู่กัน โดยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามสภาพพื้นที่ป่าที่แตกต่างกัน ได้แก่

- 1) **เขตป่าอนุรักษ์** แปลงป่าอนุรักษ์นี้ เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า และเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ อนุรักษ์ไว้เป็นแปลงพ่อแม่พันธุ์ไม้สำหรับเก็บลูกพันธุ์ไปปลูกขยายในพื้นที่อื่นต่อไป ไม่อนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์
- 2) **เขตเพาะเมล็ดพันธุ์ไม้** แปลงป่าเมล็ดพันธุ์กล้าไม้ เป็นแปลงที่ปลูกเสริมขยายพันธุ์ไม้ โดยให้เยาวชนและชาวบ้านทุกคนเข้ามาร่วมกันปลูกป่า
- 3) **เขตป่าใช้สอย** แปลงป่าใช้สอยของหมู่บ้าน เป็นแปลงที่อนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ถ้าหากมีความเดือดร้อน แต่ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการป่าชุมชน ถึงความสมเหตุสมผลในการขอใช้ไม้ และมีการตรวจสอบจำนวนไม้ที่ขอตัด
- 4) **เขตสมุนไพร** แปลงป่าสมุนไพร ใช้เป็นพื้นที่เพื่อการศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนและเพื่อการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน

กฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนชุมชน

- ห้ามใช้ประโยชน์ใดในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ยกเว้นการตกปลา
- สมาชิกคนใดที่ต้องการใช้ไม้เพื่อความจำเป็นในครัวเรือนจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการป่าชายเลนฯ ทราบล่วงหน้าก่อน 3 วัน เว้นแต่กรณีสุดวิสัยจะพิจารณาภายใน 1 วัน
- สมาชิกคนใดตัดไม้ 1 ต้น จะต้องปลูกทดแทน จำนวน 5 ต้น
- ผู้ใดตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเขาเงินจะต้องจ่ายค่าปรับ 500 – 1,000 บาท
- ค่าปรับที่ได้จะนำเข้ากองทุนพัฒนาป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาเงิน
- บทเฉพาะกาลกฎระเบียบข้อบังคับนี้ สามารถปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ได้ตามความเหมาะสม
- ห้ามบุคคลภายนอกเก็บลูกฝัก พันธุ์ไม้ จากป่าชายเลน ก่อนได้รับอนุญาต จากคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาเงิน

แผนงานการจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน

กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/จำนวน	งบประมาณโดยประมาณการ
1.ประชุมคณะกรรมการ	1.เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ 2.เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนการทำงานของแต่ละฝ่าย	1.ออกหนังสือเชิญ 2.จัดเตรียมเอกสาร/ข้อมูล 3.จัดประชุม 4.บันทึกการประชุม	6 ครั้ง (2 เดือนครั้ง ทุกวันที่ 5 ของเดือน)	ครั้งละ 500 บาท
2.ประชุมสมาชิก	1.เพื่อชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงาน	1.ออกหนังสือเชิญ 2.จัดเตรียมเอกสาร/ข้อมูล 3.จัดประชุม 4.บันทึกการประชุม	2 ครั้ง/ปี	ครั้งละ 2,000 บาท
3.ประสานงานกับหน่วยงานภาคีต่างๆ	1.เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน	1.ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน 2.นำข้อมูลต่างๆนำเสนอแลกเปลี่ยน	เดือนละครั้ง	6,000 บาท

กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/จำนวน	งบประมาณโดยประมาณการ
4.รับสมัครสมาชิก	1.เพื่อส่งเสริมและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม	1.ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนรับทราบ 2.รับสมัคร	เดือนละครั้ง	ไม่ใช้เงิน
5.จัดทำแนวเขตและทำป้าย	1.เพื่อเป็นการกำหนดพื้นที่ป่าให้ชัดเจน 2.เพื่อกันแนวเขตไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่ม	1.ติดป้ายแนวเขตป่า - เขตป่าอนุรักษ์ - เขตอนุรักษ์พันธุ์ไม้และสัตว์น้ำ - เขตป่าใช้สอย	1 วัน	- ค่าจัดทำป้าย12แผ่น 1,500 บาท - ค่าน้ำมันเรือ 2 ลำ600 บาท - ค่าอาหาร10คน 300 บาท
6.สำรวจ ตรวจสอบการ	1.เพื่อเฝ้าระวัง ผู้บุกรุกทำลายป่า	1.ประสานงานกับทีมงานเพื่อลงสำรวจ	เดือนละ 2 ครั้ง (อย่างน้อย)	- ค่าน้ำมันเรือ 1ลำ *300บาท *2 ครั้ง*12 เดือน =7,2000 บาท - ค่าอาหาร 10 คน *30*2ครั้ง *12 เดือน=7,200 บาท
7.ปลูกป่า สางป่า	1.เพื่อเพิ่มปริมาณพันธุ์ไม้และทดแทนป่าที่เสื่อมโทรม 2.เพื่อให้ป่าสมบูรณ์ 3.เพื่อให้ใช้สอยในยามจำเป็น 4.เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิด	1.ประชุมวางแผนงาน 2.นัดวันเวลาการดำเนินงาน 3.ประชาสัมพันธ์ให้รู้ทั่วกัน 4.ดำเนินงานตามแผน	1.สางป่าปีละ 2 ครั้ง 2.ปลูกป่าปีละ 3 ครั้ง 3.ดูแลซ่อมแซม เดือนละ1 ครั้ง	- ค่าน้ำมันเรือลำละ 200 บาท/ครั้ง - ค่าอาหารคนละ 60 บาท/ครั้ง
8.เพาะพันธุ์กล้าไม้	1.เพื่อเพาะพันธุ์กล้าไม้ไว้ปลูกทดแทน	1.ประชุมวางแผนงาน 2.กำหนดพื้นที่ดำเนินงาน 3.ดำเนินงานตั้งเป็นธนาคารกล้าไม้ 4.ดูแลรักษา	ตลอดปี	- ค่าถุงดำ 5,000 บาท - ค่าแกลบรองแสง 2,000 บาท - ค่ารดและตะปู 200 บาท

กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/จำนวน	งบประมาณโดยประมาณการ
9.ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	1.เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ	1.ประชุมวางแผนงาน 2.ประสานงานขอพันธุ์สัตว์น้ำ 3.ดำเนินงานปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	1 ครั้ง	- ค่าอาหารว่าง คนละ 200 บาทต่อครั้ง - ค่าประสานงาน 500 บาท
10. ทำปะการังเทียม	1.เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ	1.ประชุมวางแผนการดำเนินงาน 2.กำหนดพื้นที่การดำเนินงาน 3.ดำเนินงานตามแผน	1 ครั้ง	- ค่าน้ำมันเรือลำละ 300 บาท/ครั้ง - ค่าอาหารคนละ 50 บาท / ครั้ง - ค่าอุปกรณ์อื่นละ 2,000 บาท *10 อัน

รายชื่อคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเขาเงิน

1. นายอาไ้	แดงกุล	ประธาน
2. นายเชษฐ	เต็มชัย	รองประธาน
3. นายเจด	หลังเส้น	กรรมการ
4. นายสอาด	กรมเมือง	กรรมการ
5. นายรอมหาด	เดหวามาลัย	กรรมการ
6. นายเต็มศักดิ์	แดงกุล	กรรมการ
7. นายร่อหิม	แดงกุล	กรรมการ
8. นายสุนทร	อ่อนน้อม	กรรมการ
9. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านเขาเงิน		กรรมการที่ปรึกษาโดยตำแหน่ง
10. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านเขาเงิน		กรรมการที่ปรึกษาโดยตำแหน่ง
11. ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านเขาเงิน		กรรมการที่ปรึกษาโดยตำแหน่ง
12. คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลคลองขุด		กรรมการที่ปรึกษาโดยตำแหน่ง

บทที่ 5

สรุปผลและเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยมีดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในป่าชายเลนของชุมชนบ้านเขาเงิน หมู่ที่ 1

ค. คลองขุด

จากการที่ได้ไปศึกษาข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชนบ้านเขาเงินมีทั้งธรรมชาติแวดล้อมด้วยภูเขา คือ ภูเขาเงินหรือภาษาถิ่นเรียกว่าภูเก็ดจี่น่า ที่อยู่กลางหมู่บ้านในชุมชนเขาเงิน มีถ้ำที่สามารถใช้เป็นที่พักอาศัยได้ คือ ถ้ำพระนอน ถ้ำค้างคาว ถ้ำกุน ถ้ำท่านหมึก และนาเขา ซึ่งภูเขาเงินในปัจจุบันนี้เดิมเป็นสำนักสงฆ์ และจากการที่มีการพัฒนาสถานที่ขึ้นเรื่อย จึงได้ยกฐานะเป็นวัด ชื่อวัดถ้ำเขาเงินธีระประดิษฐ์ ชุมชนบ้านเขาเงินยังมีคลองชลประทานไหลผ่าน มีจุดต้นน้ำที่ฝายคุสน อำเภอกวนโดน มีความยาวถึง 18 กิโลเมตร และมีคลองที่เป็นสายหลักอยู่ คือ คลองท่าเงิน หรือหัวท่า ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งพืชพันธุ์ไม้ และสัตว์น้ำหลายชนิดซึ่งลำคลองสายหลักที่ใช้สำหรับการประกอบอาชีพทางประมง อย่างเช่น หาทอย ปู ปลา และยังใช้เป็นท่าเรือที่เป็นเส้นทางหลักออกไปสู่ทะเลอันดามัน

คลองท่าเงินยังมีลำคลองสายย่อยอีก 25 สาย คลองอินี คลองน้ำเหมีน คลองปากเบี้ยว คลองลาปู คลองหมาก คลองชะเลี้ยวร้าง คลองตะเภาเล็ก คลองชิง คลองจินตาย คลองบ้ำ คลองข้าวหอนางสีดา คลองเขาขาว คลองโตะโตะ คลองโตะตาหามาด คลองสงแก คลองพารือ คลองพังกากลาง คลองค้างคาวเหนือ คลองค้างคาวใต้ คลองกวงนุ้ย คลองซ้อ คลองรูกมูก คลองตูโร๊ะ คลองยี่เระ และคลองกวงใหญ่

ป่าชายเลนบ้านเขาเงิน มีพื้นที่ประมาณ 3,581 ไร่ ชนิดพันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ แสมขาว แสมดำ โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ พังกาหัวสุมดอกแดง ตะบูน ถั่วขาว โปรงแดง ลำพู ลำแพน ตาคุ่ม เล็บมือนาง และมีพันธุ์พืชอื่น ๆ เช่น หวายลิง เหงือกปลาหมอ เป็นต้น ซึ่งการขึ้นของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนเหล่านี้จะขึ้นอยู่เป็นแนวเขตของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ คือ ความลาด

เสียงของพื้นที่ การท่วมถึงของน้ำเค็ม และจำนวนครั้งของน้ำทะเลที่ท่วมในแต่ละพื้นที่ ลักษณะของดิน คุณภาพน้ำทะเล โดยเฉพาะความเค็มของน้ำ พบว่าบริเวณพื้นที่ติดทะเลหรือชายฝั่งทะเลจะพบพวกไม้แสม ด้านหลังไม้แสมจะเป็นไม้โกงกาง และหลังแนวนี้จะเป็นไม้พังกา ส่วนหลังสุดจะเป็นพวกตาตุ่ม ถ้าหากสภาพดินเป็นดินทรายปนเลนเล็กน้อย จะพบพวกไม้ลำพู ลำแพน ขึ้นอยู่บ้าง

จากการที่ได้ลงพื้นที่ไปสำรวจป่าชายเลนในชุมชนบ้านเขาจีน ทีมวิจัยได้ค้นพบพันธุ์ไม้หลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดจะมีลักษณะที่แตกต่าง จำนวน 17 สายพันธุ์ ได้แก่ ไม้โกงกางใบเล็ก ไม้โกงกางใบใหญ่ ไม้โปรง ไม้พังกาหัวสุมดอกแดง ไม้ตาตุ่ม ไม้ตะบูน ไม้ถั่วขาว ไม้ถั่วดำ ไม้ลำพู ไม้ลำแพน ไม้โปรง มี 2 ชนิด คือ โปรงเล และโปรงหนู ไม้สีง่า ไม้ผาด มี 2 ชนิด คือ ผาดดอกขาว และผาดดอกแดง ไม้เล็บมือนาง ต้นจาก หวายลิง เหงือกปลาหมอ มี 3 ชนิด ปลาหมอคเรื่อ ปลาหมอดอกขาว และปลาหมอดอกม่วง เป็นต้น สายพันธุ์สัตว์น้ำที่อยู่อาศัยในลำคลองท่าจีน มีจำนวน 25 ชนิด ได้แก่ ปลากระเบน ปลากระตักขาว ปลากดทะเล ปลากะบอก ปลากะพง ปลาเก๋า ปลาแป้น ปลาจืดัง ปลาลิ้นหมา ปลาปักเป้า ปลาแขยง ปลาจวด ปลาจาระเม็ด ปลาดาบ ปลาหลังเขียว ปลาหมึก หอยหวาน หอยแครง ปูม้า ปูทะเล แมงดา กุ้งฝอย กุ้งแชบ๊วย หรือกุ้งขาว กุ้งกุลาดำ หรือแม่กุ้ง และไร่น้ำเค็ม หรือไรทะเล เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีสิ่งมีชีวิตที่อาศัยตามธรรมชาติป่าชายเลน เพื่อเป็นแหล่งอาหาร และเป็นที่พักอาศัยประเภทสัตว์บก ได้แก่ ชะมด มดแดง นกปากกบพันชวา ค่าง จักจั่น หิ่งห้อย เขี้ยว เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนของคนในชุมชนบ้านเขาจีน โดยที่ชุมชนบ้านเขาจีนมีประชากรชายและหญิงประมาณ 3,209 คน เป็นจำนวน 914 ครัวเรือน มีอาชีพที่หลากหลาย ส่วนครัวเรือนที่มีการประกอบอาชีพทางทะเลประมาณ 80 ครัวเรือน ที่มีการยึดเป็นอาชีพหลักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ก็มีการเลี้ยงปูในกระชังและปลากะชังในลำคลองท่าจีน นอกจากนั้นเป็นกลุ่มประมงที่ต้องออกไปสู่ทะเลเพื่อคัดจับสัตว์น้ำจำพวก ปลา หอย และปู โดยมีการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพ คือ อวนลอย อวนลากเล็ก การปิดอ่าวตามฤดู

ป่าชายเลนหรือป่าโกงกางเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตหลายชนิด ทั้งพืชและสัตว์ ป่าชายเลนจึงเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่คนในชุมชนบ้านเขาจีนมากมาย ทั้งในด้านพลังงานและไม้ใช้สอย ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในด้านป่าไม้ ไม้จากป่าชายเลน โดยเฉพาะไม้โกงกางนำมาทำฟืน เผาถ่าน ให้ถ่านที่มีคุณภาพดี ไม้ป่าชายเลนอีกหลายชนิดนำไปสิ่งก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ และกลั่น สารเคมีที่เป็นประโยชน์ เช่น เมทิล แอลกอฮอล์ กรดน้ำส้ม

และน้ำมันดิน ตลอดจนเป็นแหล่งผลิตอาหาร นอกจากนี้ ป่าชายเลนยังช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ เป็นเกราะกำบังและลดความรุนแรง ของคลื่นลมชายฝั่ง ช่วยดักตะกอนสิ่งปฏิกูล และสารพิษต่าง ๆ มิให้ไหลลงสู่ทะเลในทะเล ในปัจจุบันเกิดปัญหาการบุกรุกชายฝั่งอยู่มากมาย ได้แก่ การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง แหล่งชุมชน แหล่งอุตสาหกรรมการเกษตร และกิจกรรมอื่นอีกหลายประเภท ที่เริ่มมีการขยายตัวไปสู่พื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าชายเลน จนทำให้ป่าชายเลนลดลงอย่างรวดเร็ว

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชายเลนในปัจจุบัน เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่มากเกินไป การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อหาผลประโยชน์จากป่าโดยตรงจนเกินขีดความสามารถของป่า ตลอดจนการอนุญาตให้เข้าตัดฟันป่าไม้ชายเลนมากเกินไป การแปรสภาพป่าชายเลน ให้เป็นพื้นที่ใช้สอยของนายทุน และชาวบ้าน เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำบ่อปลา และการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น จึงก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนชายฝั่งทะเลได้ ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ยังทำให้พืชและสัตว์หลายชนิดในป่าชายเลนต่างก็สูญพันธุ์ไปมากแล้ว

2. เพื่อหาแนวทางจัดการป่าชายเลนบ้านเขาจีน

จากข้อมูลทรัพยากรป่าชายเลนดังกล่าว พบว่า คนในชุมชนบ้านเขาจีน อยู่ได้ด้วยการพึ่งพาทรัพยากรป่าชายเลน เช่น การใช้ประโยชน์จากป่าโดยตรงการตัดไม้เพื่อใช้สอยในครัวเรือน สร้างบ้าน เครื่องมือการประกอบอาชีพประมง การเลี้ยงสัตว์ และการจับสัตว์น้ำ เช่น ปลา กุ้ง หอย ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน

เมื่อทรัพยากรป่าชายเลนลดลง ซึ่งเป็นสาเหตุหลัก เกิดผลกระทบต่ออาชีพประมง และการใช้สอยจากป่าไม่สามารถกระทำได้ตามอกตามในเหมือนในอดีต การเริ่มต้นของชุมชนด้วยการรวมตัวเพื่อดูแลพื้นที่ป่า ที่ตัวเองสามารถดูแลได้ ทำการฟื้นฟูป่าในพื้นที่ กำหนดกติกาของชุมชนในการจัดการป่า และการใช้สอย ทั้งตัวไม้ และการจับสัตว์น้ำ การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามที่กำหนด จัดทำแผนงานอนุรักษ์ และฟื้นฟู ดังนี้

แนวทางการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาเงิน

สำหรับชุมชนบ้านเขาเงินซึ่งมีพื้นที่ติดกับป่าชายเลน มีเป้าหมายการจัดการป่าเพื่อให้ป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน ตลอดจนใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพักผ่อนหย่อนใจ

ชุมชนได้แบ่งพื้นที่ป่าชุมชนเป็น 4 เขต มีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ควบคู่กัน โดยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามสภาพพื้นที่ป่าที่แตกต่างกัน ได้แก่ เขตป่า เขตเพาะเมล็ดพันธุ์ไม้ เขตป่าใช้สอย เขตสมุนไพร

จากแนวทางดังกล่าวชุมชนได้ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนชุมชน กำหนดแผนงานการจัดการของชุมชน และคณะกรรมการป่าชุมชนโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องระหว่าง ในด้านการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์

3. ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง

หลังจากที่ได้ข้อมูลจากการวิจัย ทีมวิจัยได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบลคลองขุด สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่วนเสริมป่าชุมชน กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อจะขอความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเขาเงิน และทางเทศบาลตำบลคลองขุดก็ได้ให้การสนับสนุนด้านการส่งเสริมอาชีพ การเลี้ยงปูดำ ทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนได้ส่งเสริมให้ทีมวิจัยได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในกิจกรรมต่างๆที่ทางกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้จัดขึ้นและให้ทีมวิจัยบ้านเขาเงินเป็นแกนนำในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเช่นได้เชิญ นายเผชิญ เต็มชัย นักวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมการจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ส่วนทางด้านชุมชนเองก็ได้ตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นโดยการทำกิจกรรม สำรวจพื้นที่ป่าชายเลน ปลูกป่า ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ในวันสำคัญต่างๆ โดยการขอการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลคลองขุด

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาในอดีตทางชุมชนไม่เคยทำเนื่องจากไม่กล้าที่จะทำ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่ใช่เป็นเรื่องของชาวบ้าน แต่เมื่อได้ทำงานวิจัยกล้าคิด กล้าพูด กล้านำเสนอ

เรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะทีมวิจัยได้มีข้อมูล เกี่ยวกับป่าชายเลน เช่น พื้นที่ป่า การใช้ประโยชน์จากป่า และปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่า ที่สำคัญยังรับรู้ถึงช่องทางของกฎหมายที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่า

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหาในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้พอสรุปได้ดังนี้

1.ด้านเวลาการทำงาน เนื่องจากทีมวิจัยเป็นชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพตกปูดำซึ่งต้องออกไปทำงานในช่วงน้ำใหญ่หรือน้ำเป็น คือ ช่วงขึ้น 13 ค่ำ – แรม 5 ค่ำ และช่วงแรม 13 ค่ำ – ขึ้น 5 ค่ำของทุกเดือน ทีมวิจัยที่ไม่ทำอาชีพตกปูเพียงไม่กี่คนก็ต้องรอให้น้ำตาย หมายถึง ลักษณะที่น้ำขึ้นและน้ำลงมีระดับน้ำไม่แตกต่างกันมากนัก ทีมวิจัยจึงกลับมาพร้อมหน้าพร้อมตาแล้วสามารถทำงานได้

2.ด้านการบริหารจัดการทีมวิจัย เริ่มแรกของการดำเนินงานวิจัยต้องติดขัดเล็กน้อยเนื่องจากหัวหน้าโครงการไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ ไม่ค่อยเข้าร่วม และไม่ให้ความสำคัญของการทำงานวิจัย เวลานัดทำงานไม่ว่าง ช่วงแรกทีมวิจัยต้องนั่งรอหัวหน้าโครงการตลอดทุกครั้งที่นัดจึงทำให้เกิดการล่าช้า ในการดำเนินงาน เพราะว่าเอกสารต่างๆ เครื่องเขียนเก็บไว้ที่หัวหน้าโครงการ

3.ด้านทักษะด้านการเขียน การอ่าน การพูดและนำเสนอของทีมวิจัย เนื่องจากทีมวิจัยค่อนข้างที่จะมีอายุกันมากแล้วเฉลี่ยกันแล้วอายุ 50 ปีขึ้นซึ่งห่างเหินกับเรื่องการอ่านและการเขียนต้องฝึกหัดกันใหม่

ข้อเสนอแนะ

1.ด้านเวลาการทำงาน สำหรับพี่เลี้ยง ควรรู้การทำงานกับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพตกปูดำ ต้องรู้ว่าช่วงน้ำใหญ่หรือช่วงเวลาน้ำตาย ถ้าหากไม่เข้าใจก็จะส่งผลกระทบกับชาวบ้าน และต้องบริหารเวลาช่วงน้ำตายให้คุ้มค่าที่สุด ซึ่งเป็นเวลาที่ชาวบ้านว่างจากการทำงาน

2.ด้านการบริหารจัดการทีมวิจัย พี่เลี้ยงควรวิเคราะห์และศึกษาคนที่จะเป็นหัวหน้าโครงการ ตั้งแต่เริ่มพัฒนาโครงการวิจัยว่าแต่ละคนทำงานอะไร มีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร มีความรับผิดชอบ

มากนักเลยไหน มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนเป็นอะไรบ้าง ใช่ว่าเห็นว่าเป็นคนเก่งอย่างเดียว หรือว่า
หารือกับทีมวิจัยในวงใหญ่กว่าใครที่ควรจะเป็นหัวหน้าโครงการ แล้วให้ทีมวิจัยวิเคราะห์เป็นรายบุคคล

3.ด้านทักษะด้านการเขียน การอ่าน การพูดและนำเสนอของทีมวิจัย พี่เลี้ยงต้องเริ่มฝึกให้ทีม
วิจัยได้เขียนบ่อยๆ โดยหมุนเวียนการเขียนลงบนกระดานชาร์ต แล้วให้จื๋นนำเสนอกับทีมวิจัยในวง
เล็กๆ แล้วค่อยให้กำลังใจกับทีมวิจัยถึงแม้ว่าจะไม่ถูกต้อง และพี่เลี้ยงต้องไม่ใช่คำว่าผิด หรือคำว่าถูก
แต่ควรใช้คำว่าควรปรับปรุงตรงนี้นะ

ประวัตินักวิจัย

1. นายอาไป๋ แดงกุล หัวหน้าโครงการวิจัย 	อายุ 66 ปี ที่อยู่ 184 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล การศึกษา - ชั้นประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านคลองขุด - ศึกษาศาสนาจากมัธยมศึกษาศึกษา ต.คลองขุด ประสบการณ์ - กรรมการหมู่บ้านเขาจีน - กรรมการโรงเรียนบ้านเขาจีน - โต๊ะอิหม่ามมัธยมศึกษาศึกษา ต.คลองขุด - กรรมการมัธยมศึกษาศึกษาบ้านเขาจีน
2. นายสอาด กรมเมือง 	ที่อยู่ 100 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล เกิด 3 กุมภาพันธ์ 2502 การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านเขาจีน อาชีพกรรมการรับจ้าง
3. นายเผชญ์ เต็มชัย 	ที่อยู่ 319 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล เกิด 2 กุมภาพันธ์ 2503 อายุ 47 ปี การศึกษา - ชั้นประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านคลองขุด - ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนสตูลวิทยา - ปวช.จากโรงเรียนพนิชยการสงขลา ประสบการณ์ - คณะกรรมการประชาคมหมู่ที่ 1 คลองขุด - หัวหน้าชุดรักษาความสงบบ้านเขาจีน - อาสาสมัครป้องกันภัยพลเรือน - ไวยาวัจกรวัดถ้ำเขาจีนธิระประดิษฐ์ - ปัจจุบันเป็นรับจ้างฝ่ายรังวัดสำนักงานที่ดินสตูล

4. นายรอมหาด แดหวา มาลัย 	ที่อยู่ 183 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล วัน เดือน ปีเกิด 2489 การศึกษา อาชีพ ประมง
5. นายเต็มศักดิ์ แดงกุล 	ที่อยู่ 184 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล วัน เดือน ปีเกิด 7 มกราคม 2520 การศึกษา - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านเขาเงิน ประสบการณ์ - เป็นอาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) 23 ปี - กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต - กรรมการกองทุนหมู่บ้านเขาเงิน - กรรมการมัสยิดบ้านเขาเงิน
6. นายร่อหีม แดงกุล 	ที่อยู่ 117 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล วัน เดือน ปีเกิด 2489 อายุ 62 การศึกษา - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนบ้านคลองขุด ประสบการณ์ - อาสาสมัครป้องกันภัยหมู่บ้าน - กรรมการ โรงเรียนบ้านเขาเงิน - กรรมการมัสยิดบ้านเขาเงิน - คณะตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจภูธร อ.เมือง จ.สตูล

7. นายสุนทร อ่อนน้อม 	ที่อยู่ 169 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล วัน เดือน ปีเกิด 1 มีนาคม 2495 อายุ 55 ปี การศึกษา - ชั้นประถมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนกะพังสุรินทร์ จ.ตรัง ประสบการณ์ - อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเขาเงิน - อดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด - กรรมการมัสยิดบูเกะตึกบ้านเขาเงิน - คณะอนุกรรมการกองทุนฟื้นฟูการเกษตรระดับจังหวัด - เครือข่ายยุติธรรมชุมชน - อาสาสมัครป้องกันภัยพลเรือน - ชูรักษาความปลอดภัยชายแดน
8. นายเจด หลังเส้น 	ที่อยู่ 332 หมู่ที่ 1 ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล วัน เดือน ปีเกิด 1 มกราคม 2501 การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านสาครเหนือ อาชีพ ประมง

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยศึกษาแนวทางเพื่อจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงิน

1. ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อนามสกุล..... อายุ..... ปี
ที่อยู่.....

2. ข้อมูลบริบทชุมชน

- ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านเขาเงินเป็นอย่างไร
- การเมืองการปกครองในอดีตถึงปัจจุบัน
 - ผู้ใหญ่บ้าน
 - สารวัตรหมู่บ้าน
 - กำนัน
 - สมาชิกอบต.
 - เทศบาล
- สถานที่สำคัญในชุมชนมีอะไรบ้าง
- แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีอะไรบ้าง มีเรื่องเล่า หรือตำนานอย่างไร
- หมอพื้นบ้านมีใครบ้าง รักษาโรคอะไร
- ความเชื่อและแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในอดีตมีอะไรบ้าง ตำนาน ประวัติเป็นอย่างไร
- ประเพณีและวัฒนธรรมในอดีต ถึงปัจจุบัน มีอะไรบ้าง มีวิธีการอย่างไร
- ศิลปะพื้นบ้านในชุมชนมีอะไรบ้าง

1. ข้อมูลป่าชายเลน

- ในพื้นที่ป่าชายเลนมีสถานที่สำคัญอะไรบ้าง ชื่อเรียก ประวัติ ตำนานเป็นอย่างไร
- ลำคลองในป่าชายเลนมีจำนวนกี่สาย อะไรบ้าง ชื่อเรียก ประวัติ ตำนานเป็นอย่างไร
- พื้นที่ป่าชายเลนมีทั้งหมดประมาณเท่าใด
- ในป่าชายเลนมีทรัพยากรอะไรบ้าง
 - สัตว์ป่า มีอะไรบ้าง แหล่งที่อยู่อาศัยเป็นอย่างไร

- สภาพน้ำในลำคลองเป็นอย่างไร
- การปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลองมาจากสาเหตุใดบ้าง

2. การใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน

- คนที่ทำมาหากินในป่าชายเลนมีประมาณกี่คน
- มีการประกอบอาชีพอะไรบ้าง มีวิธีการอย่างไร บริเวณใด ช่วงฤดูการไหน ในการประกอบอาชีพมีปัญหอย่างไร
- ผลกระทบจากการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพมีอะไรบ้าง ส่งผลกระทบอย่างไร

3. การจัดการป่าชายเลน

- การจัดการป่าในอดีตเป็นอย่างไร ใครเป็นคนเข้ามาดูแลบ้าง
- ท่านคิดว่าในอนาคตควรมีแนวทางในการจัดการป่าชายเลนบ้านเขาเงินอย่างไร

ประมวลภาพกิจกรรม



